Фундація та Імперія

Автор:
Айзек Азімов

Фундація та Імперія

Айзек Азімов

Фундація #2

Керуючись настановами батька-засновника, легендарного психоісторика Гарі Селдона, та використовуючи переваги науки й технологій, Фундація подолала жадібність і варварство сусідніх войовничих планет. Але тепер вона мусить протистояти Імперії, що навіть у передсмертній агонії досі наймогутніша в усій Галактиці. Коли амбітний генерал, який вирішив відновити велич Імперії, спрямовуе грізний флот на Фундацію, единою надіею маленькоі планети науковців залишаються пророцтва Гарі Селдона.

Айзек Азімов

Фундація та Імперія

© Estate of Isaac Azimov, 1952, 1980

© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2017

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художне оформлення, 2017

* * *

Пам’яті мого батька (1896?1969)

Пролог

Галактична Імперія занепадала.

Це була колосальна імперія, що простягалася від краю до краю могутньої мультиспіралі під назвою Чумацький Шлях. Її занепад теж був колосальним і тривалим.

Вона занепадала протягом багатьох століть, перш ніж певна людина виявила цей процес. Це був чоловік на ім’я Гарі Селдон – єдине втілення творчих зусиль серед поступового занепаду. Він розробив та довів до найвищого рівня науку психоісторію.

Психоісторія вивчала проблеми, пов’язані не з людиною, а з масами. Це була наука про натовпи, про мільярдні натовпи. Вона могла передбачити реакції на подразники з такою ж точністю, як наука менших масштабів спрогнозувати рикошет більярдної кулі. Реакцію однієї людини можна передбачити і без відомих математиків; реакція мільярду людей – це вже щось зовсім інше.

Гарі Селдон розрахував соціальні та економічні тенденції того часу, спостерігаючи за кривими графіків, і передбачив невпинний та дедалі швидший занепад цивілізації і перерву тривалістю у тридцять тисяч років, потрібну для того, щоб із руїн могла постати нова Імперія.

Було вже занадто пізно, щоб спинити цей занепад, але ще можна було скоротити період варварства. Селдон заклав «на протилежних кінцях Галактики» дві Фундації, а їхне розташування було спроектовано так, щоб за короткий проміжок у тисячу років події сплели та об’єднали їх, змусивши створити більш сильну,

тривалу та милосердну Другу Імперію.

У книжці «Фундація» розповідається історія однієі із цих Фундацій у перші два століття ii існування.

Вона починалася з поселення науковців-фізиків на Термінусі – планеті, що перебувае наприкінці одного зі спіральних рукавів Галактики. Відокремлені від безладу Імперіі, вони працювали укладачами універсального компендіуму знань, «Галактичноі енциклопедіі», не знаючи про свою серйознішу роль, передбачену для них вже померлим Селдоном.

Коли Імперія загинула, віддалені регіони прибрали до рук незалежні «королі». Вони стали загрозою для Фундації. Однак, зіштовхуючи цих дрібних правителів між собою, Фундації під керівництвом Сальвора Гардіна вдавалося зберігати хитку незалежність. Чи не едині, хто володів ядерною енергетикою серед світів, що вже втратили свій науковий потенціал та повернулися до нафти й вугілля, вони навіть спромоглися домогтися панування. Фундація стала «релігійним центром» для сусідніх королівств.

Поступово Фундація створила торговельну економіку, тоді як укладання «Енциклопедіі» відсунулося на другий план. Продаючи ядерні пристроі, настільки компактні, що Імперія не змогла б іх відтворити навіть у період свого розквіту, торгівці Фундації проходили сотні світлових років через Периферію.

За часів Гобера Меллоу, першого Короля Торгівлі Фундації, були створені методи економічноі війни – настільки успішні, що вдалося перемогти Корелліанську Республіку, незважаючи на те, що вона отримувала допомогу від одніеі з віддалених провінцій залишків Імперіі.

За двісті років Фундація стала наймогутнішою державою в Галактиці, за винятком решток Імперіі, яка була сконцентрована у внутрішній третині Чумацького Шляху і досі контролювала три чверті населення та багатств Всесвіту.

Здавалося неминучим, що наступна загроза, з якою матиме справу Фундація, – це останній удар вмираючоі Імперіі.

Шлях для битви між Фундацією та Імперією мае бути звільнений.

Частина І. Генерал

БЕЛ РІОС – …Протягом своеі відносно короткоі кар’ери Ріос заслужив звання «Останній з імперців» недарма. Дослідження його кампаній свідчать, що завдяки своім стратегічним здібностям він дорівнявся до П’юріфоя[1 - Імовірно, автор проводить паралелі з Джоном П’юріфоем (1907?1955) – американським дипломатом, що був послом у Греції, Гватемалі та Таіланді у першій половині 1950-х років. Під час роботи у Греції та Гватемалі досяг успіхів у боротьбі з впливом комуністів (в останній країні допоміг здійснити державний заколот). (Тут і далі прим. пер., якщо не зазначено інше.)], а в умінні маніпулювати людьми – перевершував його. Те, що він народився у період занепаду Імперіі, стало на заваді його прагненню зрівнятися з досягненнями П’юріфоя як завойовника. Однак він мав такий шанс, коли став першим з імперських генералів, що кинув виклик Фундаціі…

Галактична енциклопедія[2 - Усі цитати з «Галактичноі енциклопедіі» взяті з дозволу видавців з іі 116-го видання, опублікованого 1020 р. е.ф. видавництвом «Encyclopedia Galactica Publishing Co» (Термінус) з дозволу видавців. (Прим. авт.)]

1. У пошуках чарівників

Бел Ріос подорожував без охорони, що аж ніяк не відповідало вимогам двірського етикету до командувача флоту, який стояв у все ще похмурій зоряній системі на кордоні Галактичноі Імперіі.

Але Бел Ріос був молодим та енергійним – доволі енергійним, щоби стриманий та розважливий двір вислав його майже на край Всесвіту, – і до того ж достатньо допитливим. Завдяки саме цій своій рисі він був заінтригований дивними та неймовірними розповідями, що химерно поширювали сотні людей і про які чували тисячі. Інші ж дві якості привертали можливість військовоі пригоди. Ця комбінація і взяла над ним гору.

Він виліз зі старомодної наземної автівки, яку десь був конфіскував, і підійшов до занедбаного маетку, що становив мету його подорожі. Трохи почекав. Фотоелемент, що сканував вхід, ще працював, але двері відчинили вручну.

Бел Ріос усміхнувся старому.

– Я – Ріос…

– Я упізнав вас, – старий непривітно глянув на нього, не виявивши ані найменшого здивування. – У якій ви справі?

Бел Ріос відступив на крок на знак послуху.

– У справі миру. Якщо ви Дуцем Барр, прошу вас про розмову.

Дуцем Барр став збоку, і всередині засвітилися стіни. Генерал увійшов до будинку, де було світло, ніби вдень.

Він торкнувся стін кабінету, а потім подивився на свої пучки.

– У вас і таке е на Сивенні?

Барр скупо усміхнувся.

– Думаю, що не скрізь. Я намагаюся ремонтувати самотужки все, що зможу. Мушу вибачитися за те, що вам довелося чекати біля дверей. Автоматичний пристрій фіксує відвідувача, але вже не відчиняе двері.

– Не вдалося полагодити? – у голосі генерала чулося ледь помітне глузування.

– Деталей вже ніде не дістанеш. Сідайте, сер. Вип’ете чаю?

– На Сивенні? Мій любий пане, не випити тут чаю – це кинути виклик суспільним звичаям.

Старий патрицій безгучно позадкував, повільно вклонившись, – звичай, що належав до церемоніальної спадщини, залишеної аристократією кращих часів минулого століття.

Ріос глянув услід господарю і відчув, що його завчена світськість трохи похитнулася. Його освіта та досвід були суто військовими. Хай як банально це виглядало, він безліч разів дивився смерті в очі; але це була смерть звичного і матеріального характеру. Отже, не мало дивувати, що славетний лев Двадцятого Флоту раптом відчув себе непевно у затхлій атмосфері старовинної кімнати.

Генерал побачив маленькі темні коробки кольору слонової кістки, вишикувані на полицях, – імовірно, книжки. Їхні заголовки були йому незнайомі. Він здогадався, що велика конструкція в іншому кінці кімнати – це приймач, який за потреби перетворював книжки на звукове кіно. Він ніколи не бачив цей процес, але чув про нього. Колись йому розповідали, що у золоту добу, коли Імперія охоплювала усю Галактику, у кожних дев’яти будинках із десяти були такі приймачі і такі ряди книжок.

Але тепер за ії кордонами потрібно було наглядати, а книжками цікавилися лише старі. Та й загалом, половина історій про старі часи – це вигадка. Більше, ніж половина.

Принесли чай, і Ріос усівся. Дуцем Барр підняв свою чашку.

– Ваше здоров’я.

– Дякую. І ваше.

Дуцем Барр неквапливо сказав:

– Кажуть, що ви молодий. Скільки вам, тридцять п’ять?

– Майже вгадали. Тридцять чотири.

– Тоді, – сказав Барр, м’яко наголошуючи на цьому, – краще буде, якщо я відразу вас попереджу, що не володію жодними любовними чарами, настоянками чи

приворотним зіллям. І жодним чином не здатен вплинути на прихильність молодої леді, яка могла вам сподобатися.

– Мені не потрібні жодні штучні добавки на зразок цих, сер. – У голосі генерала чулися зарозумілість та веселощі. – А що, до вас часто звертаються з такими проханнями?

– Достатньо часто. На жаль, недосвідчена публіка зазвичай плутає науку із чаклунством, а особисте життя, схоже, видається їм таким, що найбільше потребує втручання магічного ремесла.

– Як на мене, це природно. Але я з ними не згоден. У мене наука асоціюється лише з відповідями на складні запитання.

Сивеннець похмуро відповів:

– Можливо ви так само помиляетеся, як і вони!

– Може й так. А може й ні. – Генерал поставив свою чашку у конусоподібний футляр, і вона наповнилася. Він укинув туди запропоновану ароматичну капсулу. Тихенько булькнувши, вона впала на дно. – А скажіть мені, патрицію, хто ж тоді чарівники? Справжні чаклуни?

Барр, здавалося, здивувався, почувши це застаріле слово. І сказав:

– Немае жодних чарівників.

– Але ж люди про них говорять. По всій Сивенні ширяться байки про них. Навколо них виникають цілі культи. Є якийсь дивний зв’язок між цим і тими вашими земляками, які мріють про старі часи і верзуть усілякі нісенітниці про давнину та про те, що вони називають свободою і самостійністю. Зрештою, це може стати загрозою для держави.

Старий похитав головою.

– Навіщо ви мене про це питаете? Ви відчули загрозу маленького бунту зі мною на чолі?

Ріос стенув плечима.

– Ні, аж ніяк. Хоча це не така вже й безглузда думка. Ваш батько колись був вигнанцем, а ви самі – шовіністом та патріотом. Із мого боку не дуже ввічливо про це нагадувати, проте від мене вимагають цього обставини справи. Але чи існує зараз якась змова? Бо я маю сумнів. За останні три покоління із Сивенни вибили саму думку про це.

Старий насилу відповів:

– Як господар, теж буду не дуже делікатним. Нагадаю вам, що колись намісник був про бездушних сивеннців такоі самоі думки, як і ви. За наказом цього намісника мій батько став жебраком-втікачем, брати – мучениками, а сестра вчинила самогубство. Але цей намісник потім вмер жахливою смертю від рук тих самих по-рабськи покірних сивеннців.

– О так, тут ви майже зачепили те, про що я хотів сказати. Вже три роки, як загадкова смерть цього намісника не е для мене загадкою. В його особистій охороні служив один молодий солдат, що поводився доволі цікаво. Цим солдатом були ви, але гадаю, немае потреби наводити подробиці.

Барр залишився незворушним.

– Немае. Що ви пропонуете?

– Щоб ви відповіли на моі запитання.

– Тільки без погроз. Я вже достатньо старий, щоб життя означало для мене надто багато.

– Мій дорогий сер, зараз важкі часи, – багатозначно сказав Ріос, – а ви маете дітей та друзів. Маете країну, заради якоі ви у минулому урочисто виголошували промови про любов та відчайдушність. Заспокойтеся, якщо мені й треба буде застосувати проти вас силу, то не задля такого безглуздя, як ваша смерть.

Барр холодно спитав:

– Чого ви хочете?

Ріос заговорив, тримаючи в руці порожню чашку:

– Послухайте мене, патрицію. Зараз такі часи, коли найуспішніші солдати – це ті, які проводять урочисті шикування у святкові дні біля імператорського палацу і супроводжують блискучі прогулянкові кораблі, що допроваджують його імператорську величність на літні планети. Я… невдаха. Я е невдахою у тридцять чотири роки, і залишатимуся ним далі. Бо, як бачите, я люблю битися.

Ось чому мене послали сюди. Я занадто неспокійний для двору. Я вибиваюся з іхнього етикету. Я викликаю роздратування в модників та королівських адміралів, але маю хист керувати людьми та кораблями, тому мене не легко позбутися. Тож Сивенна для мене е певним замінником. Це прикордонний світ, бунтівна та безплідна провінція. Вона розташована далеко – достатньо далеко, щоб задовольнити всіх.

І тому я байдикую. Тут немае бунтів, які потрібно придушувати, і прикордонні намісники наразі не повстають, принаймні відтоді, як славноі пам’яті покійний батько його імператорськоі величності покарав Маунтеля Парамея, щоб іншим була наука.

– Сильний Імператор, – пробурмотів Барр.

– Так, і нам таких потрібно більше. Він мій господар, затямте це. Пам’ятайте, що я дбаю про його інтереси.

Барр безтурботно стенув плечима.

– Але як це стосуеться нашоі розмови?

– Я продемонструю вам це двома словами. Чарівники, про яких я згадував, приходили здалеку, де мало зірок…

– Де мало зірок, – процитував Барр, – а між ними тече холодний космос.

– Це поезія? – насупився Ріос. Вірші видалися йому недоречними ціеі миті. – Так чи так, вони з Периферіі – з единого місця, де я можу вільно битися за славу Імператора.

– І в такий спосіб служити інтересам його імператорськоі величності і задовольнити власне прагнення узяти до рук зброю.

– Саме так. Але я повинен знати, з ким битимуся. І тут ви можете мені допомогти.

– Чому ви так вирішили?

Ріос неквапом ів тістечко.

– Бо протягом трьох років я відстежував кожен поголос, кожен міф, кожну дрібничку, що стосуеться чарівників. І з усього архіву інформаціі, який я зібрав, е лише два окремі факти, що узгоджуються між собою, а отже, е достеменними. Перший – це те, що чарівники приходять з краю Галактики, що навпроти Сивенни. Другий – що ваш батько якось зустрів щонайсправжнісінького чарівника і розмовляв із ним.

Старий сивеннець дивився на нього незмигно, і Ріос продовжив:

– Вам краще розповісти мені все, що знаете…

Барр задумливо відповів:

– Було би цікаво розповісти вам деякі речі. Це буде мій власний психоісторичний експеримент.

– Який експеримент?

– Психоісторичний. – На обличчі старого з’явилася неприемна посмішка. Потім він рішуче додав: – Краще випийте ще чаю. Розмова буде довгою.

Він вмостився на м’яких подушках крісла. Світло від стін набуло відтінків рожевого та кольору слонової кістки, і навіть дещо злагіднило суворий профіль солдата.

Дуцем Барр почав:

– Моі знання – це результат двох принагідних факторів: я е сином свого батька і уродженцем ціеі країни. Все почалося понад сорок років тому, невдовзі після великоі різанини, коли мій батько був вигнанцем у лісах на півдні, а я – стрільцем в особистому флоті намісника. Це, до речі, той самий намісник, який наказав вчинити цю різанину, а згодом помер такою страхітливою смертю.

Барр похмуро усміхнувся і продовжив:

– Мій батько був патриціем Імперіі та сенатором Сивенни. Його звали Онум Барр.

Ріос нетерпляче втрутився:

– Я дуже добре знаю обставини його вигнання. Можете не вдаватися у подробиці.

Сивеннець проігнорував його слова і продовжив:

– Під час вигнання до нього прийшов мандрівник, купець із краю Галактики. Це був молодий чоловік, який говорив із дивним акцентом, нічого не знав про недавню історію Імперіі і мав власне силове поле.

– Власне силове поле? – пильно глянув на нього Ріос. – Ви говорите дивовижні речі. Наскільки потужним мае бути генератор, щоб він міг ущільнити поле до розмірів одніеі людини? О Велика Галактико, та невже він возив із собою п’ятдесят тисяч міріатонн ядерного палива у маленькому візочку?

Барр тихо сказав:

– Це і е один із тих чарівників, про яких ви чуете поголоси, історіі та міфи. Цю славу нелегко заслужити. У нього не було із собою жодного генератора, який можна було би побачити, але й найважча зброя, яку ви здатні тримати в руках, не пробила би це поле.

– Оце вся історія? То, може, ці чарівники постали з пустих балачок старого діда, виснаженого хворобами та засланням?

– Розповіді про чарівників поширювалися ще до мого батька, сер. А докази існують серйозні. Залишивши батька, цей купець, якого люди звуть чарівником, відвідав техніка у місті, дорогу до якого йому показав мій батько, і там залишив генератор того самого силового поля. Цей генератор батько забрав собі, коли повернувся з вигнання після страти кривавого намісника. Знадобилося багато часу, щоб його знайти… Цей генератор висить на стіні позаду вас, сер. Він не працює. Він працював лише перші два дні; але якщо ви глянете на нього, то зрозумієте, що ніхто в Імперії не проектував нічого подібного.

Бел Ріос простягнув руку до пояса з металевого ланцюга, що висів на вигнутій стіні. Коли він торкнувся його і порушив крихітне силове поле, що тримало пояс на стіні, почувся тихий виляск. Увагу Ріоса привернув еліпсоід на верхівці ланцюга. Він був завбільшки з волоський горіх.

– Це… – сказав Ріос.

– …Був генератор, – докинув Барр, – але був. Тепер ми вже не здогадаемося, як він працює. Субелектронне дослідження засвідчило, що він був злитий як один шматок металу. І навіть найретельнішого дослідження дифракційних схем недостатньо, щоб розрізнити окремі частини, що існували до злиття.

– Тоді ваш доказ – це самі порожні слова, що не мають жодного конкретного підтвердження.

Барр знизав плечима.

– Ви вимагали в мене інформацію, погрожуючи силою. Якщо ви вирішили поставитися до неї скептично, то що мені до цього? Ви хочете, щоб я нічого не розповідав?

– Кажіть далі! – гостро сказав генерал.

– Після смерті батька я продовжив його дослідження, а ще посприяло те, про що я згадував – Гарі Селдон знав про Сивенну.

– А хто такий Гарі Селдон?

– То був науковець за часів Імператора Далубена IV. Він був психоісториком – останнім і найвидатнішим із них усіх. Якось він навідався у Сивенну, коли вона була великим центром торгівлі і мала розвинуті мистецтво та науку.

– Гм, – кисло пробурмотів Ріос, – цікаво, чи е хоч одна занепала планета, де не розповідали б, що у старі часи тут було безмежне багатство?

– Я кажу про часи, які були два століття тому, коли Імператор ще правив навіть найвіддаленішими зірками. Коли Сивенна ще була внутрішнім світом, а не напівварварською прикордонною провінцією. У ті часи Селдон передбачив занепад Імперії і, зрештою, варваризацію всієї Галактики.

Ріос раптом засміявся.

– Що передбачив? Виходить, його передбачення неправдиві, шановний вчений. Гадаю, ви саме так себе називаете. Та зараз Імперія е могутнішою, ніж тисячу років тому. Ваші старечі очі втомилися від похмурого кордону. Навідайтеся якось до внутрішніх світів, поцікавтеся, як вируе життя у центрі.

Старий понуро похитав головою.

– Зв’язки обриваються спочатку на околицях. Мае минути певний час, перш ніж занепад досягне центру. А помітний, очевидний для всіх розпад настане приблизно через п’ятнадцять століть.

– Отже, цей Селдон передбачив, що в усій Галактиці запануе варварство, – добродушно сказав Ріос. – І що буде тоді, га?

– Тому він заснував дві Фундації на протилежних кінцях Галактики – Фундації з найкращих, наймолодших та найсильніших, щоб вони розмножувалися, зростали та розвивалися. Він ретельно обирав планети, де іх можна розмістити; так само, як і час та оточення. Все було влаштовано так, щоб у майбутньому за незмінними психоісторичними розрахунками відбулася іхня рання ізоляція від основного тіла Імперії і іхне поступове перетворення на зародки Другої Галактичної Імперії, а неминучий період варварського міжцарів’я скоротився з тридцяти тисяч років

лише до однієі тисячі.

– І звідки ви про все це довідалися? Схоже, ви знаете все до найменших дрібниць.

– Не знаю й ніколи не знав, – стримано відповів патрицій. – Усе це, докладаючи чималих зусиль, по крихті зібрав мій батько і трохи доповнив я сам. Основа цієі історіі дещо непереконлива і надбудова була вигадана, щоб заповнити величезні прогалини. Але я переконаний, що по суті все достеменно.

– Вас легко переконати.

– Хіба? На це пішло сорок років досліджень.

– Гм. Я міг би вирішити це питання за сорок днів. Справді, мені слід це зробити. Тільки інакшим чином.

– І як ви це зробите?

– Дуже просто. Стану мандрівником, знайду цю Фундацію, про яку ви кажете, і побачу іі на власні очі. Кажете, що іх дві?

– Записи свідчать про дві. Знайдені докази підтверджують існування лише одніеі, що цілком зрозуміло, бо друга перебуває на іншому кінці довгоі осі Галактики.

– Ну що ж, відвідаемо найближчу. – Генерал підвівся, поправляючи ремінь.

– Ви знаете, куди летіти? – спитав Барр.

– Орієнтовно. У записах колишнього намісника, того, якого ви успішно вбили, е підозрілі розповіді про далеких варварів. Насправді він видав одну зі своіх дочок заміж за варварського принца. Я розшукаю шлях.

Він простягнув руку.

– Дякую вам за гостинність.

Дуцем Барр торкнувся його руки самими пальцями і церемонно вклонився.

– Ваш візит був для мене великою честю.

– Що ж стосується інформації, яку ви мені дали, – продовжив Бел Ріос, – я поміркую, як вам віддячити, коли повернуся…

Дуцем Барр покірно провів гостя до дверей і тихо сказав услід наземній автівці, що вже рушила:

– Якщо повернетеся…

2. Чарівники

ФУНДАЦІЯ – …Через сорок років після розширення на Фундацію чигала загроза з боку Ріоса. Легендарні часи Гардіна та Меллоу минули, а разом із ними – і певна сміливість та рішучість…

Галактична енциклопедія

У кімнаті, розташованій у такому місці, куди не міг потрапити ніхто сторонній, було четверо чоловіків. Вони обмінялися швидкими позирками, а потім повсідалися навколо столу, що стояв між ними. На ньому стояли чотири пляшки і стільки ж повних склянок, але ніхто їх не чіпав.

Потім чоловік, який сидів найближче до дверей, простягнув руку і почав стукати пальцями по столу, вибиваючи повільний безглуздий ритм.

Він сказав:

– То що, так і будете сидіти й вагатися? Чи не все одно, хто перший говоритиме?

– Тоді кажи ти, – сказав здоровезний чолов’яга, який сидів навпроти, – ти той, кого це має турбувати найбільше.

Сеннетт Форелл безгучно захихотів.

– Це тому, що ви думаете, ніби я найбагатший. Ну… або очікуете від мене, що я продовжу, оскільки вже почав. Гадаю, ви не забули, що саме мій Торговий Флот захопив іхній розвідувальний корабель.

– У вас найкращий флот, – сказав третій, – і найкращі пілоти, тобто це означає, що ви найбагатший. Це був страшний ризик, і для когось із нас він міг бути ще більшим.

Сеннетт Форелл знову пирхнув.

– Вміння ризикувати я успадкував від свого батька. Зрештою, вирішальним в управлінні ризиком е те, що його виправдовуе. І якщо вже мова про це, зверніть увагу на той факт, що ворожий корабель був ізольований та захоплений без втрат для нас і до того, як встиг попередити інших.

Про те, що цей Форелл був далеким родичем покійного великого Гобера Меллоу, знали в усій Фундації. Так само спокійно ставилися до того, що він був позашлюбним сином Меллоу.

Четвертий чоловік крадькома кліпав очима. З його тонких губ виповзли слова:

– У нас немае приводів для тріумфу через це захоплення маленьких кораблів. Швидше за все, воно тільки розгнівае цього молодика.

– Гадаете, йому потрібні приводи? – зневажливо докинув Форелл.

– Саме так. А цей випадок може заощадити йому час на пошук таких приводів. – Четвертий чоловік говорив повільно: – Гобер Меллоу діяв інакше. І Сальвор Гардін теж. Вони не перешкоджали іншим ставати на непевний шлях насильства, а самі в цей час маневрували впевнено і спокійно.

Форелл знизав плечима.

– Цей корабель довів свою цінність. Нас привабила його дешевизна, і ми продали його з прибутком для себе. – У його словах лунало задоволення вродженого торгівця. Він продовжив: – Цей молодик – зі старої Імперії.

– Ми це знали, – роздратовано сказав здоровезний чолов’яга.

– Ми це підозрювали, – м’яко виправив його Форелл. – Якщо людина прилітає до нас із кораблями й багатством, пропонуе дружити й торгувати, едина розумна рада – не налаштовувати її проти себе, доки ми не впевнимося, що це маскування під личиною прибутку – несправжне. А от тепер…

У голосі третього чоловіка почулося ледь відчутне скиглення:

– Ми могли би бути ще обережнішими. Варто спочатку все з’ясувати. З’ясувати, перш ніж дозволити йому піти. Це було б по-справжньому мудро.

– Завершимо цю дискусію, – сказав Форелл і махнув рукою.

– Уряд занадто м’який, – сказав третій чоловік. – Мер – ідіот.

Четвертий чоловік глянув на інших трьох і витягнув із рота недопалок. Він недбало кинув його в отвір праворуч, де той зник, зі слабким спалахом розлетівшись на шматочки.

Він із сарказмом сказав:

– Я вірю, що джентльмен, який говорив переді мною, говорив так лише за звичкою. Тут ми можемо собі дозволити нагадати, що уряд – це ми.

Усі забурмотіли, погоджуючись із ним.

Четвертий чоловік утупився своїми маленькими очицями в стіл.

– Тому облишмо урядову політику у спокої. Цей молодик… цей чужинець, міг бути потенційним покупцем. Бувало й таке. Всі трое з вас намагалися порозумітися з ним і вмовити укласти контракт на продаж товарів. У нас була угода – джентльменська угода – не робити цього, але ви намагалися.

– І ви теж, – огризнувся другий чоловік.

– Знаю, – спокійно відповів четвертий.

– Тому забудьмо про те, що нам слід було робити раніше, – нетерпляче урвав їх Форелл, – і подумаймо, як бути зараз. Навіть тоді, якби ми ув’язнили його чи вбили, до чого б це призвело? Ми навіть зараз не впевнені у його намірах, а якщо й подумати про найгірший варіант, ми не змогли би знищити Імперію, позбавивши життя одну людину. Можливо, десь чатував імперський флот, який рушив би на нас, якби той не повернувся.

– Справді, – погодився четвертий. – А тепер скажіть, що ви маете із захопленого корабля? Я занадто старий для цих теревенів.

– Для цього вистачить кількох слів, – похмуро відповів Форелл. – Він імперський генерал або щось подібне. Це молодий чоловік, який довів свій талант полководця – так мені сказали – і е кумиром для своїх людей. У нього доволі романтична кар’ера. Історії, які вони про нього розповідають, без сумніву, наполовину вигадані, але навіть це робить його людиною, гідною захоплення.

– Що за «вони»? – вимогливо запитав другий.

– Екіпаж захопленого корабля. Слухайте, в мене е усі іхні свідчення, записані на мікроплівку і сховані у безпечному місці. Пізніше, якщо захочете, можете подивитися. Або й самі поговоріть із цими людьми, якщо вважаете за потрібне.

– Як ви це з них витягли? Звідки знаете, що вони кажуть правду?

Форелл насупився.

– Я був з ними не надто чемний, любий сер. Я бив іх, вгатив у них наркотики і немилосердно використовував зонд. Вони заговорили. Можете ім вірити.

– За старих часів, – раптом незрозуміло до чого сказав третій, – використовували б суто психологічні методи. Безболісні, самі розуміете, але дуже точні. Жодних шансів на обман.

– Ну, за старих часів багато чого було, – сухо сказав Форелл. – Однак тепер – нові часи.

– Але, – сказав четвертий, – що ж він тут хоче, цей генерал, цей романтичний диво-чоловік? – у його голосі відчувалася осоружна впертість.

Форелл гостро глянув на нього.

– Гадаете, він розкривае своїй команді подробиці державної політики? Вони нічого не знають. Будьте певні, з них нічого витягнути не вдалося, а я намагався, присягаюся Галактикою.

– І це змушуе нас…

– Певна річ, це змушуе нас робити власні висновки. – Пальці Форелла знову тихо застукотіли по столу. – Цей молодий чоловік е військовим лідером Імперії, однак він вдавав із себе якогось князька з розсіяних зірок у закутку Периферії. Вже один цей факт мав би переконати нас, що його справжні мотиви не принесли б йому жодної користі, якби ми про них дізналися. Поєднайте природу його професії з тим фактом, що Імперія вже субсидіювала один напад на нас за часів мого батька, і перспективи вимальовуються загрозливі. Той перший напад не вдався. Сумніваюся, що Імперія мае нас за це любити.

– Але те, що ви знайшли, – обережно спитав четвертий, – не дозволяе сказати це напевно? Ви нічого не приховуете?

Форелл спокійно відповів:

– Я не можу нічого приховувати. З цієї миті про ділову конкуренцію не може бути й мови. Нам вже нав’язали едність.

– Патріотизм? – насмішкувато пропищав третій.

– До дідька патріотизм, – спокійно відповів Форелл. – Ви думаете, я віддам хоч дві хмарки атомного сяйва за майбутне Другої Імперії? Чи ризикну бодай однією торговою місією, щоб полегшити ii шлях? Але невже ви вважаете, що вторгнення Імперії допоможе моему чи вашому бізнесу? Якщо Імперія переможе, сюди

злетяться цілі зграї гайвороння, що жадатимуть скористатися плодами перемоги.

– І цими плодами будемо ми, – сухо додав четвертий.

Раптом заговорив другий чоловік, посунувшись на стільці так, що той аж рипнув під його вагою:

– Але до чого ці розмови? Імперія не може перемогти, чи не так? Є гарантія Селдона, що ми зрештою створимо Другу Імперію. Це лише інша криза. До цього їх було вже три.

– Так, інша криза! – розмірковував Форелл. – Але що стосується перших двох, був Сальвор Гардін, який вів нас; у третій – Гобер Меллоу. А тепер кого ми маємо?

Він похмуро глянув на інших і продовжив:

– Закони психоісторії Селдона, на які так зручно покладатися, ймовірно, мають одну важливу змінну величину – певну ініціативу з боку самого народу Фундації. Його закони допомагають тим, хто допомагае собі сам.

– Є й інше прислів’я, – сказав третій. – Час створює людину.

– Не можна покладатися лише на це, – пробурчав Форелл. – Отже, я вважаю, що треба діяти так. Якщо це четверта криза, то Селдон її передбачив. Якщо він її передбачив, то її можна подолати, а отже, має бути спосіб, як це зробити.

– Зараз Імперія сильніша за нас. І завжди такою була, але це перший раз, коли ми зіткнулися з небезпекою її прямого нападу, і тому її сила стає ще загрозливішою. Якщо її можна перемогти, то як і у попередніх кризах, це має бути інакший метод, аніж просте застосування сили. Ми мусимо виявити ахіллесову п’яту нашого ворога і завдати йому удару саме туди.

– І що ж це за ахіллесова п’ята? – спитав четвертий. – Ви прагнете висунути якусь теорію?

– Ні. Я ось до чого веду. Наші великі лідери в минулому завжди бачили слабкі місця ворогів і цілилися саме туди. Але зараз…

У його голосі прозвучала безпорадність, і якусь мить ніхто не наважувався докинути свій коментар.

Потім четвертий сказав:

– Нам потрібні шпигуни.

Форелл повернувся до нього.

– Слушно! Я не знаю, коли нападе Імперія. У нас може бути час.

– Гобер Меллоу сам літав до імперських володінь, – натякнув другий чоловік.

Але Форелл похитав головою.

– Насправді не зовсім так. Всі ми вже не юні і занепали на силах через цю бюрократію та адміністративні справи. Нам потрібна молодь.

– Незалежні торгівці? – спитав четвертий.

Форелл кивнув і прошепотів:

– Якщо ми ще маємо час…

3. «Мертва рука»

Коли увійшов помічник, Бел Ріос покинув роздратовано міряти кроками кімнату і з надією глянув на нього:

– Є щось про «Зірочку»?

– Жодної звістки. Розвідувальна група обнишпорила весь космос, але прилади нічого не виявили. Командир Юм повідомив, що флот готовий негайно напасти й помститися за них.

Генерал похитав головою.

– Ні, не за патрульний корабель. Ще рано. Скажіть йому подвоїти… Зачекайте! Я напишу повідомлення. Зашифруєте і надішлете прихованим каналом.

Говорячи це, він черкнув текст на папірці і вручив офіцерові.

– Сивеннець ще не прибув?

– Ще ні.

– Добре, простежте, щоб його привели сюди, щойно він з’явиться.

Помічник рішуче віддав честь і пішов. Ріос знову почав кружляти кімнатою.

Коли двері відчинилися вдруге, на порозі стояв Дуцем Барр. Крокуючи за помічником, він повільно зайшов до яскравої кімнати, стелю якої прикрашала голографічна модель Галактики, у центрі якої стояв Бел Ріос у польовій формі.

– Добрий день, патрицію! – Генерал ногою посунув стілець і жестом наказав помічнику йти, додавши: – Ці двері мають залишатися зачиненими, доки я їх сам не відчиню.

Він стояв перед сивеннцем, розставивши ноги і заклавши руки за спину, і балансував, повільно розгойдуючись на п’ятах.

А потім раптово додав:

– Патрицію, ви вірний підданий Імператора?

Барр, який досі байдуже мовчав, насупився й ухильно відповів:

– У мене немае жодних підстав любити імперську владу.

– Але ж це зовсім не означае, що ви стали б зрадником.

– Це так. Але не бути зрадником ще не означае мати намір стати активним помічником.

– Зазвичай це саме так. Але якщо ви відмовитеся допомогти нам у цій справі, – неквапливо сказав Ріос, – це буде вважатися зрадою і ставлення до вас буде відповідне.

Барр спохмурнів.

– Залиште ці словесні кийки для своіх підлеглих. Мені буде достатньо простоі фрази про ваші бажання й потреби.

Ріос сів, схрестивши ноги.

– Барре, у нас була з вами дискусія півроку тому.

– Про ваших чарівників?

– Так. Ви пам’ятаете, що я намірявся тоді зробити.

Барр кивнув. Його руки безсило лежали на колінах.

– Ви збиралися навідатися до іхніх кубел, і ці чотири місяці були у від’їзді. Ви іх знайшли?

– Знайшов? Так, я це зробив, – застогнав Ріос. Він говорив, стиснувши губи. Здавалося, він ледь стримуеться, щоб не заскреготіти зубами. – Патрицію, вони не чарівники, вони дияволи. Вони так само незмірно далекі від релігіі, як зовнішні галактики від нас. Тільки уявіть собі! Це світ завбільшки з носовичок, із ніготь; із такими дрібними ресурсами, малою енергіею та геть мікроскопічним населенням, що й на найвідсталіші забрьохані префектури Темних Зірок не вистачить. Але попри це там настільки гордий та амбітний народ, що поволі та систематично втілюе мрію про правління Галактикою.

Та вони настільки впевнені у собі, що навіть не поспішають, рухаються спокійно, флегматично, бо ім потрібні століття. Вони неквапливо ковтають цілі світи, проповзають крізь зоряні системи ліниво та самовдоволено.

І вони успішні. Немає нікого, хто зупинив би їх. Вони створили мерзенну торгову спільноту, що сягає своїми мацаками в інші системи далі, ніж наважуються зайти їхні іграшкові кораблі. Їхні торгівці – так себе називають їхні агенти – пробираються на багато парсеків.

Дуцем Барр спинив цей вир гніву.

– Де в цій інформації правда, а де лише ваша лють?

Солдат перевів подих і заспокоївся.

– Мене не засліплює лють. Скажу вам, я був у світах, що ближчі до Сивенни, ніж до Фундації, і там Імперія вже стала далеким міфом, а торгівці – живою правдою. Нас самих помилково визнали за торгівців.

– Це вам представники самої Фундації сказали про те, що вони прагнуть правити Галактикою?

– Сказали? – Ріос знову розлютився. – Та річ не в тому, що мені сказали. Чиновники нічого не кажуть. Вони говорять виключно про бізнес. Але я спілкувався зі звичайними людьми. Я збагнув ідеї простолюду, їхню доктрину «явного призначення»[3 - Тут автор проводить паралель з доктриною «явного призначення» (Manifest Destiny), що виправдовувала американську експансію XIX ст.], їхню непохитну віру у велике майбутнє. Такі речі не замаскуеш; цей загальний оптимізм вони навіть не намагаються стримувати.

Сивеннець не приховував свого задоволення.

– Ви можете помітити, що досі все доволі точно збігалося з тією реконструкцією подій, яку мені вдалося відтворити на основі незначних даних.

– Безумовно, – ядуче відповів Ріос, – слід віддати належне вашим аналітичним здібностям. Як і щирим та самовпевненим коментарям про зростання небезпеки

для володінь його імператорськоі величності.

Барр байдуже знизав плечима, і раптом Ріос нахилився вперед, схопив старого за плечі і з неочікуваною лагідністю глянув йому в очі.

– Годі вам, патрицію. Я не маю ані найменшого бажання поводитися як варвар. Якщо йдеться про мене, я вважаю, що ворожість Сивенни до Імперіі – це жахливий тягар, і я зробив би геть усе, щоб його позбутися. Але я займаюся військом і не можу втручатися у цивільні справи. Це відразу ж призведе до мого відкликання, і від мене не буде жодноі користі. Ви це розумієте? Звісно, розумієте. Тоді – суто між нами – за злодіяння сорокарічноі давності ви помстилися тому, хто іх вчинив, і годі про це. Мені потрібна ваша допомога. Я відверто це визнаю.

У його голосі звучало наполегливе прохання, але Дуцем Барр заперечно похитав головою.

У голосі Ріоса чулося благання:

– Ви не розумієте, патрицію, і я відчуваю, що не зможу вас умовити. Я не здатен вас переконати. Це ви науковець, а не я. Але от що я мушу вам сказати. Хай би що ви думали про Імперію, ви визнаете іі великі заслуги. Їі збройні сили скоюють певні злочини, але загалом вони е захисниками миру та цивілізаціі. Саме імперський флот створив Pax Imperium[4 - Імперський мир (лат.). Тут автор проводить аналогію з Pax Romana («римським миром») – мирним періодом в історіі Римськоі імперіі, що зазвичай датуеться 29 р. до н. е. – 180 р. н. е.], що тисячоліттями правив усією Галактикою. Порівняйте тисячоліття миру під зорельотом та сонцем Імперіі з тисячоліттями міжзоряноі анархіі, що панувала до цього. Пригадайте війни та руйнування тих старих часів і скажіть мені, хіба не варто зберегти Імперію попри всі іі недоліки?

– Згадайте, – напирав він далі із притиском, – про те, як збідніла околиця Галактики, відокремившись і здобувши незалежність, і спитайте себе, чи готові ви заради дрібноі помсти послабити Сивенну, перетворивши іі з провінціі під захистом могутнього флоту на дикунський світ у варварській Галактиці, що роздробилася на незалежні утворення та загрузла у загальній деградаціі й злиднях.

– Невже все так швидко погіршилося? – пробурмотів сивеннець.

– Ні, – зізнався Ріос. – Ми з вами проживемо у безпеці, навіть якби жили вчетверо довше. Але я потерпаю за Імперію, за яку борюся; за військову традицію, яка вкрай для мене важлива, та я не здатен вам цього пояснити. Це військова традиція, що спирається на імперські установи, яким я служу.

– Ви вдаетеся до містики, а мені завжди було важко збагнути містицизм іншої людини.

– Це неважливо. Ви розуміете небезпеку цієї Фундації.

– Так, це ж я вас запевняв у цьому, перш ніж ви попрямували за межі Сивенни.

– Тоді ви розуміете, що її потрібно знищити в зародку, поки не пізно. Ви знали про цю Фундацію, перш ніж про неї почули інші. Ви розуміетеся на цьому більше, ніж будь-хто інший в Імперії. Можливо, вам відомо, як їх найкраще атакувати, або ви зможете попередити мене про їхні контрзаходи. Годі вам, ставаймо пліч-о-пліч.

Дуцем Барр підвівся і рішуче відповів:

– Моя допомога не матиме жодного сенсу. Тому я позбавлю вас від неї, незважаючи на ваші наполегливі вимоги.

– Я сам оцінюватиму, матиме вона сенс чи ні.

– Я не жартую. Усієї могутності Імперії не вистачить, щоб розчавити цей карликовий світ.

– Чому? – Очі Ріоса зблиснули люттю. – Ні, нікуди не йдіть. Я скажу вам, коли прийде час. Чому? Якщо гадаете, що я недооцінюю свого нового ворога, ви помиляетеся. Патрицію, – неохоче сказав він, – я втратив один зі своїх кораблів на зворотному шляху. В мене немає доказів, що він потрапив до рук Фундації, але відтоді його так і не знайшли, і якщо це був нещасний випадок, його кістяк мали б виявити на маршруті, яким ми тоді прямували. Це неважлива втрата – менше, ніж блошиний укус, але вона може означати, що Фундація вже почала

бойові дії. Таке завзяття і така зневага до наслідків можуть означати, що в них є таємні сили, про які я нічого не знаю. То чи допоможете ви мені, відповівши на конкретне запитання? Який військовий потенціал вони мають?

– Я не маю жодного уявлення.

– Тоді поясніть це власними термінами. Чому ви кажете, що Імперія не може перемогти такого маленького ворога?

Сивеннець знову сів, уникаючи дивитися на розлючене обличчя Ріоса. Він повільно заговорив:

– Тому що я вірю у принципи психоісторії. Це дивна наука. Вона досягла математичної зрілості завдяки одній людині, Гарі Селдону, і вмерла разом із ним, бо ніхто не міг так, як він, маніпулювати усіма її тонкощами. Але за цей короткий період вона зарекомендувала себе як найпотужніший інструмент для вивчення людства, який будь-коли винаходили за усю його історію. Не претендуючи на те, щоб передбачувати дії окремих людей, він сформулював певні закони, із допомогою яких можна проводити математичний аналіз та екстраполяцію, щоб керувати діями людських груп та прогнозувати їх.

– Отже…

– Саме ця психоісторія, з якою працювали Селдон та його група, була цілком застосована під час створення Фундації. Місце, час, умови – все це було заздалегідь прораховане математично, і тому неминуче призведе до створення Другої Галактичної Імперії.

Голос Ріоса затремтів від обурення.

– То ви хочете сказати, що в цьому і полягає його мистецтво передбачень – що я нападу на Фундацію і програю битву з якихось певних причин? Ви намагаєтеся мені сказати, що я дурний робот, який ітиме визначеним курсом до руйнування?

– Ні, – гостро відповів патрицій. – Я вже сказав, що ця наука не має нічого спільного з діями окремих людей. Вона передбачає ширше тло.

– Отже, ми з вами затиснуті у сильній руці Богині Історичної Необхідності.

– Психоісторичної Необхідності, – м’яко підказав Барр.

– А якщо я скористаюся своїм привілеєм на свободу волі? Що, як я вирішу атакувати їх наступного року або не атакувати взагалі? Наскільки гнучкою е ця Богиня? І наскільки винахідливою?

Барр знизав плечима.

– Ви можете напасти зараз або ніколи; використати один корабель або усі збройні сили Імперії, вдатися до військової сили або економічного тиску, відверто оголосити війну або підступно напасти із засідки. Робіть, що хочете, ви маете повну свободу волі. Але ви все одно програете.

– Через «мертву руку»[5 - «Мертва рука» – негативний або небажаний безперервний вплив якогось чинника.] Гарі Селдона?

– Через «мертву руку» законів людської поведінки, які неможливо зупинити, змусити відхилитися або стримати.

Вони дивилися один на одного, непохитні у своїх переконаннях, аж поки генерал не відвів очі. Він сказав просто:

– Я прийму цей виклик. «Мертва рука» проти живої волі.

4. Імператор

КЛЕОН II – …Зазвичай його називають «Великим». Останній сильний Імператор Першої Імперії, він мав велике значення для політичного та мистецького відродження, що відбувалося протягом його тривалого правління. Добре відомий своїми романами, однак через зв’язок із Белом Ріосом, який жив у той самий час, у народі його називали «Імператор Ріоса». Дуже важливо не дозволяти подіям, що сталися в останній рік його правління, затьмарювати попередні сорок…

Галактична енциклопедія

Клеон II був Володарем Всесвіту. Також Клеон II страждав від важкої та нез’ясованої хвороби. Завдяки тим химерним закрутам, що їх часом роблять людські долі, ці два твердження аж ніяк не є суперечливими чи несумісними. В історії траплялося неймовірно багато подібних прецедентів.

Але Клеонові II до всіх прецедентів було байдуже. Те, що можна скласти довжелезний список схожих випадків, і на дещицю не полегшувало його особистих страждань. Це втішало його так само мало, як і думки про те, що його прадід був піратським правителем якоїсь брудної планетки, а він сам вже спав у прогулянковому палаці Амменетіка Великого як спадкоємець династії правителів Галактики, що сягала своїм корінням у темряву віків. Не давало йому жодної розради і те, що завдяки зусиллям його батька держава очистилася від прокази бунтів, у ній запанували мир та єдність, якими Імперія насолоджувалася за часів Стенела VI; і що внаслідок цього протягом двадцяти п’яти років його власного правління жодна хмарка бунту не затьмарила його блискучої слави.

Імператор Галактики та Володар Усього скиглив, шарпаючи головою на подушці. Біль минувся, залишилося приємне пощипування, і Клеон ненадовго відчув полегшу. Доклавши зусиль, він сів і став похмуро розглядати далекі стіни великої спальні. Ця кімната виглядала непридатною для того, щоб насолоджуватися самотністю. Вона була занадто великою. Усі кімнати були завеликі.

Але краще на самоті страждати від дошкульних нападів хвороби, ніж терпіти придворних, які чистять перед тобою своє пір’ячко, витримувати їхне надмірне співчуття, делікатну і поблажливу млявість. Краще бути самому, ніж бачити цю нещирість, за якою ховаються підступні думки про те, які в нього шанси померти і кому пощастить посісти трон.

Ці роздуми розбурхали його. У нього троє синів, троє стрункіх юнаків, рішучих та сильних. Куди вони зникають у ці лихі дні? Він не має жодних сумнівів, що вичікують. Спостерігають один за одним і за ним.

Він неспокійно заворушився. А тепер Бродріг вимагає аудієнції. Вірний Бродріг, що походить із низів; вірний, бо його одностайно і від щирого серця ненавидять, і ця ненависть – єдине, що об’єднує дюжину клік, на які розділився його двір.

Бродріг – вірний фаворит, який мусив бути вірним, допоки володіє найшвидшим кораблем в усій Галактиці, літаючи на ньому до смерті Імператора, після чого опиниться у радіаційній камері.

Клеон II торкнувся гладенькоі кнопки на бильці великого дивана, і величезні двері у кінці кімнати відчинилися.

Бродріг пройшов малиновим килимом і став на коліна, щоб поцілувати мляву руку Імператора.

– Як ваше здоров’я, сір? – спитав особистий секретар низьким голосом, у якому чулася тривога.

– Ще живий, – роздратовано огризнувся Клеон, – якщо можна вважати це життям, коли кожен негідник, що читае медичну літературу, використовуе мене для своіх недолугих дослідів. Якщо й існують якісь мислимі ліки – хімічні, фізичні, атомні – яких я ще не приймав, то що ж, завтра прилетить якийсь учений базіка з далекого кутка Імперіі, щоб випробувати іх на мені. І користуватиметься щойно знайденою книжкою, безсумнівною підробкою, видаючи іі за авторитет.

– Клянуся пам’яттю свого батька, – люто ремствував він, – схоже, вже немае жодного двоногого, який би міг вивчити хворобу, яку бачить на власні очі. Вже ніхто навіть пульс не здатен порахувати, не поклавши перед собою стародавньоі книжки. Я хворий, а вони кажуть, що це «невідома хвороба». Дурні! Якщо протягом тисячоліть у людських тілах виникали нові хвороби, отже, про них не буде жодноі згадки у працях стародавніх часів і вони навіки залишаться невиліковними. Цим стародавнім мудрецям варто було жити зараз, або мені – тоді.

Імператор, задихаючись, лаявся, тоді як Бродріг покірно чекав. Клеон II роздратовано спитав:

– Скільки там народу?

І мотнув головою, показуючи на двері.

Бродріг терпляче відповів:

– У Великій залі стільки ж людей, як і завжди.

– Ну нехай почекають. Я зайнятий державними справами. Хай начальник варти ім про це скаже. Або ні, забудьмо про державні справи. Оголосіть, що я нікого не приймаю, і хай начальник варти продемонструє скорботне обличчя. Може, шакали, які серед них е, самі себе зрадять, – глузливо вимовив Імператор.

– Ходять чутки, сір, – спокійно сказав Бродріг, – що у вас проблеми із серцем.

Усмішка на обличчі Імператора трохи зів’яла.

– Якщо хтось і поквапиться діяти через ці чутки, це зашкодить йому більше, ніж мені самому. Але ж ти чогось хотів, тому годі про це.

Він жестом дозволив Бродрігу підвестися з колін, і той сказав:

– Це стосується генерала Бела Ріоса, військового губернатора Сивенни.

– Ріоса? – спохмурнів Клеон. – Я його не призначав. А, зачекай, це той, хто надіслав оте донкіхотське повідомлення кілька місяців тому. Так, я пам’ятаю. Він пристрасно прагнув завоювань для слави Імперії та Імператора.

– Саме так, сір.

Імператор розсміявся.

– Ти здивований, що в мене ще е такі генерали, Бродрігу? Він схожий на цікавий атавізм. Якою була відповідь? Я сподіваюся, ти подбав про це.

– Так, сір. Йому доручили надіслати додаткову інформацію і не чинити жодних дій, пов’язаних із флотом, без подальших наказів від уряду.

– Гм. Доволі обережно. Хто цей Ріос? Він колись був при дворі?

Бродріг кивнув, і його рот скривився у ледь помітній посмішці.

– Він почав свою кар’еру кадетом у гвардії десять років тому. Брав участь у приборканні Лемура Кластера.

– Лемура Кластера? Знаеш, моя пам’ять вже не така… Йдеться не про те, коли молодий солдат врятував два кораблі від лобового зіткнення… чи про щось інше? – Він нетерпляче махнув рукою. – Не пам’ятаю деталей, але це було щось героічне.

– Ріос був цим солдатом. І отримав за це підвищення, – сухо сказав Бродріг. – Його призначили до регулярноі армії на посаду капітана корабля.

– А тепер він військовий губернатор у прикордонній зоряній системі, хоч такий молодий. Це здібна людина, Бродрігу!

– І небезпечна, сір. Він живе минулим. Мріе про старі часи, а насправді про міфи тих часів. Такі люди не становлять жодноі загрози, але надзвичайний брак реалізму робить із них посміховисько для інших. – Він додав: – Наскільки я розумію, його підлеглі повністю перебувають під його впливом. Він – один із ваших народних генералів.

– Справді? – замислився Імператор. – Ну годі, Бродрігу, я б не хотів, щоб мені служили самі лише нездари. Вірність не належить до іхніх чеснот.

– Некомпетентний зрадник не становить жодноі загрози. А за здібними людьми потрібно стежити.

– І ти теж належиш до таких людей, Бродрігу? – Клеон II розреготався і відразу ж скорчився від болю. – Годі, забудьмо на час про лекціі. Що нового вигадав цей юний завойовник? Сподіваюся, ти прийшов не лише нагадати мені про нього.

– Від генерала Ріоса було отримано ще одне повідомлення, сір.

– Он як? І про що там ідеться?

– Він провів розвідку на землях цих варварів і хоче вирушити у похід. Його аргументи багатослівні і доволі банальні. Не варто дратувати ними вашу величність зараз, коли вам зле. Тим паче, що все це буде детально

обговорюватися на засіданні Ради лордів. – Він скоса глянув на Імператора.

Клеон II насупився.

– Лорди? Хіба це іхня справа, Бродрігу? Знову почнуть вимагати ширше тлумачити Хартію. Так завжди стається.

– Цього не уникнути, сір. Можливо, було б краще, якби ваш благородний батько придушив останне повстання, не надаючи Хартії. Але оскільки вона існує, ми повинні певний час потерпіти.

– Гадаю, ти маеш рацію. Хай будуть лорди. Але нащо сприймати все так серйозно, чоловіче? Це, зрештою, мізерна справа. Навряд чи можна назвати справою державної ваги успіх на віддаленому кордоні з обмеженим військовим контингентом.

Бродріг ледь помітно усміхнувся. І непривітно промовив:

– Це справа романтичного ідіота; але навіть романтичний ідіот може бути смертельною зброею, коли з неї скористаються неромантичні бунтівники. Сір, цей чоловік був популярним тут і е популярним там. Він молодий. Якщо анексуе одну або дві варварські планети, стане завойовником. Тепер цей завойовник, який довів, що здатен викликати ентузіазм у пілотів, гірників, торгівців та іншої подібної черні, завжди становитиме загрозу. Навіть якщо в нього і немае бажання повестися з вами так, як ваш благородний батько вчинив з узурпатором Рікером, один із наших вірних лордів може вирішити скористатися ним як зброею.

Клеон II необачно ворухнув рукою і застиг, скривившися від болю. Він поволі прийшов до тями, але його усмішка вже була кволою, а голос став ледь чутний:

– Ти цінний підданий, Бродрігу. Твої підозри завжди набагато більші, ніж це необхідно, і мені достатньо вжити половину з того, що ти мені радиш, щоб перебувати в абсолютній безпеці. Ми перекладемо відповідальність на лордів. Побачимо, що вони скажуть, і вживемо відповідних заходів. Гадаю, що цей молодий чоловік ще не виявив жодної ворожості.

– Він нічого не повідомляє. Але вже просить допомоги.

– Допомоги?! – очі Імператора звузилися від подиву. – А які в нього сили?

– Десять лінійних кораблів, сір, із повним комплектом допоміжних суден. Два кораблі оснащені двигунами, які вдалося врятувати зі Старого Великого Флоту, а один має батарею потужних гармат звідти ж. Решта кораблів – нові, виготовлені протягом останніх п’ятдесяти років, проте справні.

– Здається, десять кораблів – цілком достатньо для успіху. Он у мого батька було менше десяти суден, коли він здобув свої перші перемоги над узурпатором. Хто ці варвари, з якими він бореться?

Особистий секретар презирливо підняв брови.

– Він називає їх «Фундацією».

– Фундацією? Що це таке?

– Про неї немає жодних записів, сір. Я ретельно перешукав усі архіви. Цей район Галактики розташований у межах давньої провінції Анакреон, що вже два століття охоплена грабунками, варварством та анархією. Однак у цій провінції немає жодної планети, що називалася б Фундацією. Є непевна згадка про групу науковців, яких відправили до цієї провінції перед тим, як вона відмовилася від нашого захисту. Вони повинні були займатися підготовкою енциклопедії. – Він ледь усміхнувся. – Гадаю, вони називали її «Енциклопедією Фундації».

– Що ж, – похмуро сказав Імператор, – як на мене, це вже певна ниточка, за яку можна вхопитися.

– Я не збираюся за неї хапатися, сір. Після того, як у цьому регіоні запанувала анархія, від експедиції не було жодної звістки. Якщо їхні нащадки досі живі та зберегли своє ім’я, вони вже напевно навернулися до варварства.

– І тому йому потрібна допомога. – Імператор кинув лютий погляд на свого секретаря. – Дуже оригінально – пропонувати боротися з дикунами, маючи десять кораблів, і попросити про допомогу до того, як завдано удару. Зрештою, я

пригадав цього Ріоса; це був гарний хлопчик із лояльної сім’ї. Мене непокоять певні складнощі, яких я не можу осягнути, Бродрігу. Все це може виглядати більш важливим, ніж здається.

Його пальці ліниво перебирали мерехтливе простирадло, що вкривало його змерзлі ноги. Він сказав:

– Мені потрібна така людина. Людина, що має очі, мозок і вірність. Бродрігу…

Секретар покірно схилив голову:

– А кораблі, сір?

– Ще ні! – Імператор тихо застогнав, обережно поворухнувшись. І підняв кволого пальця: – Ще ні, доки ми не знатимемо більше. Скликай сьогодні раду лордів. Ба більше, це нагода для нових здобутків. Я зроблю це або іхні життя обірвуться.

Він поклав свою хвору голову на подушку, силове поле якої заспокійливо пощипувало його:

– А тепер іди, Бродрігу, і скажи, хай приведуть лікаря. Він найгірший партач з усіх, кого я бачив.

5. Війна розпочинається

Стартуючи із Сивенни, війська Імперії обережно простягали свої мацаки у чорне незнане Периферії. Гігантські кораблі проходили величезні відстані, що відокремлювали іх від мінливих зірок на краю Галактики, і вивчали обставини на віддалених рубежах Фундації.

Світи, що були ізольовані завдяки своєму варварству протягом двох століть, знову відчули імперських володарів на своій землі. Під прицілом потужних гармат іхні столиці знову складали присягу на вірність.

На планетах залишалися гарнізони; гарнізони вояків у імперській уніформі з погонами у вигляді зорельота та сонця. Старі люди звертали на них увагу і згадували забуті розповіді своїх батьків про часи, коли Всесвіт був великий, багатий та мирний, а такі самі Зореліт і Сонце правили над усіма.

Потім величезні кораблі посунули далі і почали створювати лінію передових баз ближче до Фундації. І коли кожен світ був належно укріплений, про це надіслали звіт у ставку Бела Ріоса, яку він облаштував на безплідних скелях забутої Богом темної планети.

Тепер Ріос почувався спокійніше і похмуро усміхнувся Дуцему Барру.

– Ну, що ви гадаете про це, патрицію?

– Я? А чого варті мої думки? Я ж не воін. – Він втомлено і невдоволено поглянув на безлад, що панував у цій кімнаті, видовбаній у стіні печери і наповненій штучним повітрям, світлом та теплом, – у кімнаті, що символізувала едину бульбашку життя у безмежжі холодного світу. – Якщо враховувати ту допомогу, яку я міг би чи хотів би вам дати, – пробурмотів він, – ви могли б уже давно повернути мене на Сивенну.

– Поки що ні. – Генерал повернувся на своему кріслі туди, де висіла блискуча й прозора сфера з мапою староі імперськоі префектури Анакреон та сусідніх секторів. – Пізніше, коли все це закінчиться, ви повернетеся до своіх книжок і не тільки. Я простежу за тим, щоб вам та вашим дітям назавжди повернули ваші маетки.

– Дякую, – зі слабкою іронією відповів Барр, – але мені бракуе вашоі віри у те, що все завершиться щасливо.

Ріос гостро розсміявся.

– Мені лише бракувало вашого пророчого каркання. Ця мапа переконливіша за всі ваші жалюгідні теоріі. – Він погладив ii вигнутий невидимий контур. – Ви можете прочитати мапу в радіальній проекціі? Можете? Ну, ось, погляньте самі. Золоті зірки – це імперські територіі. Червоні підпорядковані Фундаціі, а рожеві – ті, що можуть перебувати у сфері іхнього економічного впливу. А тепер погляньте…

Рука Ріоса повернула круглий важіль, і ділянка з білих цяток повільно вкрилася синім. Наче перекинутий кубок, вони охопили червоні та рожеві цятки.

– Ці сині зірки взяті під контроль моїми військами, – зі стриманим вдоволенням сказав Ріос, – і вони просуваються далі. Вони ніде не зазнали опору. Варвари поводяться сумирно. І, зауважте, немає жодного опору від військ Фундації. Вони тихо й спокійно сплять.

– Ви розтягуєте свої війська, чи не так? – спитав Барр.

– Насправді ні, – сказав Ріос, – хоча на перший погляд це виглядає не так. Ключових точок, які я зміцнив і де залишив гарнізони, відносно небагато, але вони ретельно дібрані. Внаслідок цього сил витрачається небагато, але можна досягти відмінного стратегічного результату. За таких умов виникає багато переваг, які може не помітити той, хто не вивчав просторової тактики, але кожному зрозуміло, що я можу атакувати у будь-якій точці цієї сфери, що оточує зірки, і коли я завершу, Фундація не зможе вдарити ні з флангів, ні з тилу. Бо ні флангів, ні тилу щодо них не існуватиме.

– Ця стратегія попереднього оточення, – додав він, – уже була випробувана раніше, зокрема у кампаніях Лоріса VI близько двох тисяч років тому, але завжди мала вади; це було пов’язано з тим, що ворог знав про наступ і намагався втрутитися. Зараз ситуація інша.

– Ідеальні обставини, як у підручнику? – Голос Барра був млявим та байдужим.

Ріос розсердився:

– Ви досі вважаете, що моі війська зазнають поразки?

– Мусять зазнати.

– Ви розумієте, що у військовій історії ще не траплялося так, коли під час остаточного оточення атакувальним силам не вдалося би перемогти, хіба що тоді, коли зовні існував флот достатньо сильний, щоб прорвати це оточення.

– Якщо ви так вважаете…

– Але ви все одно вперто тримаетеся своеі думки?

– Так.

Ріос знизав плечима.

– Ну як знаете.

Барр дозволив, щоб роздратоване мовчання потривало ще трохи, а потім тихо спитав:

– Ви отримали відповідь від Імператора?

Ріос витяг сигарету з коробки на стіні в себе над головою, затиснув кінчик фільтра губами і запихкав, старанно ii розпалюючи. А потім відповів:

– Ви маете на увазі мій запит про допомогу? Відповідь прийшла, та й годі. Сама лише відповідь.

– Жодних кораблів?

– Жодного. Я очікував цього. Насправді, патрицію, мені відразу не слід було лякатися ваших теорій і надсилати цей запит. Це кидае на мене тінь.

– Невже?

– Безумовно. Кораблі зараз на вагу золота. Громадянські війни останніх двох століть розтрощили більше половини Великого Флоту, а те, що лишилося, виглядае не найліпшим чином. Це не означае, що кораблі, які ми будуемо зараз, нічого не варті. Не впевнений, що в Галактиці е ще хоч хтось, хто зможе збудувати першокласний гіператомний двигун.

– Я знав це, – сказав сивеннець. Погляд його був замислений і неуважний. – Та я не здогадувався, що ви це знали. Отже, його імператорська величність не здатен надати вам жодного корабля. Психоісторія могла це передбачити; власне, це, певно ж, і передбачено. Мушу сказати, що «мертва рука» Гарі Селдона виграе у

першому раунді.

Ріос рішуче відповів:

– У мене достатньо кораблів. Ваш Селдон ще не виграв. Якщо ситуація стане серйознішою, в мене буде більше кораблів. Поки Імператор ще не знає всієї історії.

– Справді? І про що ж ви йому не розповіли?

– Самі розумієте про що – про ваші теорії. За всієї поваги до вас, ця історія за своєю суттю є невірогідною. Якщо подальші події дадуть мені підстави і докази, тоді, але тільки за цієї умови, я визнаю, що ця справа – смертельно небезпечна. До того ж, – провадив далі Ріос, – історія, не підкріплена фактами, становить образу величності[6 - Образа величності (lese majeste) – злочин, що означає нешанобливі висловлювання про монарха або його певні дії.], що навряд чи буде приємно Імператорові.

Старий патрицій усміхнувся.

– Маєте на увазі: коли ви попередите, що його найяснішій особі загрожує небезпека від купки обдертих варварів із краю Всесвіту, він не повірить і не поставиться до цього серйозно. Тоді нічого від нього не очікуйте.

– Це якщо не брати до уваги спеціального посланця.

– Для чого вам спеціальний посланець?

– Це старий звичай. Безпосередній представник корони присутній на кожній військовій кампанії, що здійснюється за сприяння уряду.

– Справді? Навіщо?

– Так зберігається символічне особисте керівництво Імператора в усіх кампаніях. Є і вторинна функція – нагляд за вірністю генералів. Але саме це вдається не завжди.

– Це буде для вас незручно, генерале. Я маю на увазі зайве керівництво.

– Не сумніваюся, – почервонів Ріос, – але тут нічим не зарадиш…

Під рукою генерала засвітився передавач, а потім звідти з неприємним деренчанням вискочив циліндр, в якому лежало згорнуте повідомлення. Ріос розгорнув його.

– Чудово! Те, що треба!

Дуцем Барр запитально підняв брову.

Ріос сказав:

– Розуміете, ми захопили одного із цих торгівців. Живого, разом із неушкодженим кораблем.

– Я чув розмови про нього.

– Так от, його привели, і за хвилину він буде тут. Сидіть, патрицію. Я хочу, щоб ви були присутні під час його допиту. Власне, це і е головна причина, чому я вас сюди запросив. Можливо, ви відчуете якісь важливі моменти, які я не зауважу.

Пролунав дзвінок, і генерал, натиснувши ногою, відчинив двері. На порозі стояв високий бородатий чоловік у короткому пальті із капюшоном, пошитим з м’якого шкірястого пластика. Його руки були вільні, і навіть якщо він зауважив озброених людей, то ніяк цього це засвідчив.

Він недбало зайшов, розважливо роздивляючись навколо. Генерала він привітав кволим помахом руки і недбалим кивком.

– Ім’я? – твердо вимовив Ріос.

– Латан Деверс. – Торгівець вчепився пальцями у свій широкий і барвистий пояс. – Ви тут головний?

– Ви торгівець із Фундації?

– Саме так. Послухайте, якщо ви начальник, то краще накажіть вашим людям не чіпати мій вантаж.

Генерал підняв руку і холодно глянув на бранця.

– Відповідайте на моі запитання, а не пропонуйте накази.

– Гаразд, я згоден. Але один із ваших хлопців вже зробив собі двофутову дірку на грудях, сунувши своі пальці куди не слід…

Ріос перевів погляд на відповідального лейтенанта.

– Він каже правду? У вашому рапорті, Вренку, було зазначено, що ми не втратили жодноі людини.

– На той момент жодноі, – лейтенант говорив силувано і боязко, – це сталося пізніше, коли хотіли обшукати корабель, бо пішли чутки, що на борту е жінка. Натомість виявили багато інструментів невідомого призначення, про які ув’язнений сказав, що це його товар на продаж. Один з них спалахнув, коли його взяли до рук, і солдат, який його тримав, загинув.

Генерал повернувся до торгівця.

– Ви везете атомну вибухівку?

– О Галактико, ні. Навіщо це мені? Цей дурень схопив ядерний перфоратор, повернув його не тим кінцем і натиснув на кнопку максимальноі потужності. Не можна було цього робити. Це все одно, що вистрілити собі в голову з нейтронноі гармати. Я б зупинив його, якби на мені не сиділо п’ятеро чоловіків.

Ріос махнув охоронцю рукою:

– Можете йти. Скажіть, щоб захоплений корабель обпечатали і ніхто туди не ліз. Сідайте, Деверсе.

Торгівець сів туди, куди йому вказали, спокійно витримавши уважний позирк імперського генерала і допитливий погляд сивеннського патриція.

Ріос сказав:

– Ви розумна людина, Деверсе.

– Дякую. Я вас так вразив чи вам щось потрібно від мене? Ось що вам скажу: я хороший бізнесмен.

– Про це і йдеться. Ви здали свій корабель і не змушували нас вистріляти всі набої, тому не перетворилися на хмарку електронів. Якщо ви і далі дотримуватиметеся таких поглядів, до вас добре ставитимуться.

– Схвальне ставлення – це те, чого я найбільше прагну, начальнику.

– Чудово, а я найбільше прагну співпраці. – Ріос посміхнувся і прошепотів Дуцему Барру: – Сподіваюся, слово «прагнути» означає саме те, що я маю на увазі. Ви коли-небудь чули такий варварський жаргон?

Деверс люб’язно сказав:

– Добре. Я вам вірю. Але про яку співпрацю ви говорите, начальнику? Якщо відверто, я навіть не знаю, де я зараз перебуваю. – Він озирнувся навколо. – Що це, наприклад, за місце і про що взагалі йдеться?

– Ой, я ж вам не відрекомендувався. Перепрошую, – Ріос був у доброму гуморі, – оцей джентльмен – Дуцем Барр, патрицій Імперіі. А я – Бел Ріос, пер Імперіі та генерал третього класу Збройних Сил його імператорськоі величності.

Торгівець від подиву роззявив рота. Та згодом він спромігся на слово:

– Імперія? Тобто стара Імперія, про яку нам розповідали у школі? Ха! Кумедно! А я завжди думав, що ii вже не існуе.

– Озирніться. Вона існуе, – похмуро відповів Ріос.

– Хоча мені слід було здогадатися, – і Латан Деверс вказав своєю борідкою на стелю. – Мою шлюпку захопили блискучі та могутні кораблі. Жодне королівство Периферії не змогло б таких зібрати. – Він підняв брову. – То яку гру ви ведете, начальнику? Чи мені називати вас генералом?

– Ця гра називається війною.

– Імперія проти Фундації, так?

– Саме так.

– Чому?

– Гадаю, ви розуміете, чому.

Торгівець здивовано глянув на нього і похитав головою.

Ріос дав йому час подумати, а потім м’яко сказав:

– Я впевнений, що ви розуміете чому.

Латан Деверс пробурмотів:

– Тепло тут у вас, – і підвівся, щоб зняти пальто. Потім знову сів і витягнув ноги.

– Знаете, – сказав він, вмостившися зручніше, – ви, мабуть, думаете, що я зараз зойкну і все про себе розповім. Я можу схопити вас, перш ніж ви ворухнетеся, якщо виберу слушний момент, і оцей старий, який мовчки сидить, нічого не вдіє.

– Але ви цього не зробите, – впевнено сказав Ріос.

– Не зроблю, – люб’язно погодився Деверс. – По-перше, я вважаю, що вбивши вас, війну не зупиню. Там, звідки ви родом, е й інші генерали.

– Напрочуд точний розрахунок.

– Крім того, щойно я розберуся з вами, мене миттево схоплять і вб’ють – неквапом або швидко, вже як поведеться. Та вб’ють точно, що мене аж ніяк не тішить.

– Я вже казав, що ви розумна людина.

– Але е дещо, на що я розраховую, начальнику. Мені хотілося б, щоб ви сказали, що маете на увазі, коли кажете, що я знаю, чому ви на нас нападаете. Я не розумію цього і не люблю розгадувати загадки.

– Невже? Ви коли-небудь чули про Гарі Селдона?

– Ні. Я вже казав, що не люблю розгадувати загадки.

Ріос глянув краечком ока на Дуцема Барра, який ввічливо усміхнувся і знову набрав задумливого вигляду.

Скривившись, Ріос сказав:

– Не грайтеся зі мною, Деверсе. Існує переказ, легенда або історія – мені все одно, як це називається – про вашу Фундацію, що ви зрештою створите Другу Імперію. Я знаю досить докладну версію психоісторичної дурниці Гарі Селдона і про ваші плани можливої агресії проти Імперії.

– Он як? – Деверс задумливо кивнув. – І хто вам все це розповів?

– Яке це має значення? – із загрозливим спокоєм вимовив Ріос. – Ви тут не для того, щоб мене розпитувати. Я хочу почути, що ви знаете про цю легенду Селдона.

– Але якщо це легенда…

– Не жонглюйте словами, Деверсе.

– Я не жонглюю. Справді, я скажу вам відверто. Ви знаете все, що знаю я. Це якась несусвітня дурниця. У кожному світі є свої казки; цьому не завадиш. Так, я чув ці розмови – про Селдона, Другу Імперію тощо. Такі дурниці розповідають

дітям перед сном. Малеча скручується калачиком у себе в кімнаті і дивиться пригодницькі фільми про Селдона на кишенькових проекторах. Але це аж ніяк не стосується дорослих. Принаймні, розумних дорослих. – Торгівець похитав головою.

Очі імперського генерала стали грізніші.

– Та невже? Марно брешете, добродію. Я був на цій планеті, на Термінусі. Я знаю про вашу Фундацію. Я бачив ії на власні очі.

– І ви мене питаете? Мене, який за десять років не пробув там і двох місяців? Ви марнуете свій час. Але можете продовжувати свою війну, якщо ви вже ганяетеся за легендами.

Барр вперше заговорив, його голос був напрочуд м’який:

– Ви настільки впевнені в тому, що Фундація переможе?

Торгівець повернувся до нього. Він трохи почервонів, а на його скроні забілів шрам.

– О, мовчазний партнере! І як ви вичавили таку істину з того, що я сказав, доку?

Ріос злегка кивнув Барру, і сивеннець тихо продовжив:

– Інакше вас турбувала б думка, що ваш світ може програти війну і вам доведеться скуштувати гіркі плоди поразки. Я це знаю. Мій світ колись зазнав цього і страждае досі.

Латан Деверс пом’яв свою бороду, потім поглянув на співрозмовників по черзі і розсміявся.

– Він завжди так говорить, начальнику? Послухайте, – він став серйозним, – яка поразка? Я вже бачив і війни, і поразки. Що з того, що переможець дійсно захопить владу? Кого це турбуе? Мене? Чи таких, як я? – він насмішкувато похитав головою.

– Послухайте, – переконливо сказав торгівець, – будь-якою пересічною планетою керують п’ять або шість жирних ледарів. Вони отримають удар в потилицю, але мого душевного спокою це не порушить. Ви переймаетеся народом? Звичайними хлопцями? Авжеж, когось вб’ють, а решта певний час сплачуватиме додаткові податки. А потім все налагодиться. І вже інші п’ять або шість осіб керуватимуть планетою.

У Дуцема Барра роздималися ніздрі, а на старечій правій руці напнулися жили. Але він змовчав.

Латан Деверс уважно дивився на нього, не відводячи очей. Потім сказав:

– Послухайте. Я проводжу життя в космосі заради своіх дешевих пристроів та відкатів, які отримую від Синдикату. Он там, – він кивнув великим пальцем через плече, – е товсті хлопці, які сидять собі вдома і щохвилини збирають моі річні доходи – знімають сметанку з мене та таких, як я. Припустімо, ви керуете Фундаціею. Ми все одно будемо вам потрібні. Ми будемо вам потрібні більше, ніж Синдикатові – бо ви ще не збагнули, що до чого, а ми могли би принести вам гроші. Для нас було би краще домовитися з Імперіею. Це так, а я людина беручка. Якщо це принесе мені вигоду, то я за.

Його погляд був сповнений уідливоі войовничості.

На декілька хвилин запанувала тиша, а потім іі порушило деренчання циліндра, що вискочив із гнізда. Генерал відкрив його, глянув на акуратну роздруківку і швидко проглянув схему на папірці.

– Підготувати план із зазначенням позиції кожного судна в дії. Чекати наказів у повній бойовій готовності.

Він потягнувся за своім плащем. Накинувши його на плечі, генерал монотонно прошепотів Барру крізь стиснуті губи:

– Я залишаю цю людину на вас. І очікуватиму результатів. Це війна, і я можу бути жорстоким до невдах. Пам’ятайте це! – Він пішов, відсалютувавши обом.

Латан Деверс подивився йому вслід.

– О, щось-таки боляче його зачепило. Що відбувається?

– Очевидно, бій, – гостро відповів Барр. – Війська Фундації виходять на свою першу битву. Вам краще поквапитися.

У кімнаті стояли озброєні солдати. Їхні манери були шанобливими, а обличчя – суворими. Деверс разом із гордим сивеннським патріархом попрямував до виходу.

Кімната, куди їх привели, була меншою і майже порожньою. Тут стояли два ліжка, екран, душ та санвузол. Солдати вийшли, з глухим стуком зачинивши за собою товсті двері.

– Гм, – Деверс несхвально озирнувся навколо, – схоже, це надовго.

– Так і е, – відрубав Барр. Старий сивеннець повернувся до торгівця спиною.

Той роздратовано спитав:

– Що ви маете на увазі, доку?

– Нічого. Я тобою командую, от і все.

Торгівець підвівся і підійшов до нього. Його дебела постать нависла над нерухомим патриціем.

– Справді? Але ж ви сидите зі мною у цій камері, а коли йшли сюди, вас вели під прицілом так само, як і мене. Послухайте, та ви ж закипіли, коли я виклав свої уявлення про війну та мир.

Він марно чекав відповіді.

– Добре, дозвольте мені дещо спитати. Ви сказали, що ваша країна колись зазнала поразки. Від кого? Від людей з далекої туманності?

Барр підвів голову.

– Від Імперії.

– Он як? А що ж ви тоді тут робите?

Барр красномовно змовчав.

Торгівець випнув нижню губу і повільно кивнув. Він скинув плаский браслет, що був на правому зап’ястку, і простягнув його.

– Що ви про це думаете? – на лівій руці в нього був такий самий.

Сивеннець узяв прикрасу. Він повільно відповів на жест трейдера і надів браслет. У зап’ясті виникло дивне пощипування, яке швидко зникло.

Голос Деверса відразу ж змінився.

– Все добре, доку, прилад працює. Тепер говоріть вільно. Якщо ця кімната прослуховується, вони нічого не зрозуміють. Це генератор перешкод, справжній дизайн Меллоу. Продається за двадцять п’ять кредитів у будь-якому світі аж до краю Галактики. Ви отримуете його безкоштовно. Не рухайте губами, коли говорите, і розслабтеся. Вам доведеться навчитися це робити.

Дуцем Барр відчув несподівану втому. Блискучі очі торгівця прошили його чіпким поглядом. Він відчув, що не в змозі опиратися.

– Чого ви хочете? – сказав Барр. Із нерухомих губ зринали невиразні слова.

– Я вже вам сказав. Ви вдаете з себе патріота. Але ваш власний світ розчавила Імперія, хоч ви вже працюете разом із русявим імперським генералом. Це ж безглуздо, чи не так?

Барр відповів:

– Я свою справу зробив. Імперський намісник, який захопив нашу планету, загинув від моїх рук.

– Он як? І давно?

– Сорок років тому.

– Сорок… років… тому! – здається, ці слова мали для торгівця якийсь сенс. Він насупився. – Надто довго, щоб жити спогадами. А оцей парубійко у генеральській формі знае про це?

Барр кивнув.

Очі Деверса потемніли.

– Ви хочете, щоб Імперія перемогла?

І тут старий сивеннський патрицій вибухнув гнівом:

– Хай Імперія і всі її діяння згинуть у вселенській катастрофі. Уся Сивенна молиться за це щодня. Колись я мав братів, сестру, батька. Зараз маю дітей та онуків. І цей генерал знае, де їх шукати.

Деверс вичікував.

Барр пошепки продовжив:

– Але це не зупинило б мене, якби я знав, що результати виправдають ризик. Вони знають, як помирати.

Торгівець спокійно сказав:

– Отже, ви колись вбили намісника? Знаете, я дещо збагнув. Колись у нас був мер, його звали Гобер Меллоу. Він відвідав Сивенну; це ж ваш світ, чи не так? І познайомився там із чоловіком на ім’я Барр.

Дуцем Барр кинув на нього важкий, підозріливий погляд.

– Що вам про це відомо?

– Те, що відомо кожному торгівцю на Фундації. А може, ви лише хитрий дідуган, який узявся вивести мене на чисту воду. Не маю жодного сумніву, що вам погрожували, ви ненавидите Імперію і всім серцем хочете, щоб її знищили. А потім я здамся, відкриюся вам, і генерал буде задоволений. У вас мало шансів, доку.

Але так само я хотів би, щоб ви довели, що е сином Онума Барра – шостим і наймолодшим, саме тим, який уникнув смерті.

Руки Дуцема Барра затремтіли, коли він відчинив пласку металеву коробку, що лежала у схованці в стіні. Він витягнув звідти металевий предмет, що тихо дзенькнув, коли поклав його до рук торгівця.

– Подивіться на це, – сказав він.

Деверс вирячив очі. Він підніс до себе розпухлу центральну ланку ланцюга і тихо вилаявся:

– Це ж монограма Меллоу, або я лише новачок у космосі, і зроблено це щонайменше п’ятдесят років тому.

Він підвів голову і усміхнувся.

– Згоден, доку. Ядерне силове поле, що може захистити людину, – це єдиний доказ, який мені потрібен. – І він простягнув свою чималу руку.

6. Фаворит

Крихітні кораблі виринули з порожніх глибин і помчали до скупчення Армади. Без жодного пострілу або вибуху енергії вони просочилися у переповнений кораблями простір і вибухнули, поки імперські гіганти, мов незграбні чудовиська, розверталися в іхній бік. Лише два крихітні нечутні спалахи позначили космос там, де ці дві мошки зникли, розпадаючись на атоми.

Великі кораблі почали пошук, але потім узялися за свое попередне завдання і продовжили захоплювати світ за світом, виплітаючи велику павутину оточення.

Форма Бродріга була такою, як і личить високопоставленій особі – ії старанно зшили і так само старанно носили. Бродріг неквапливо прогулювався садами маловідомоі планети Ванда, де тимчасово була розташована ставка командування Імперіі; його обличчя було похмурим.

Бел Ріос прогулювався разом із ним. На його польовій формі сумного сіро-чорного кольору був розстібнутий комірець.

Ріос вказав на гладеньку чорну лаву, що стояла під запашною папороттю, лапате листя якоі затуляло біле сонце.

– Погляньте на це, сер. Це релікт староі Імперіі. Орнаментовані лавочки, що були збудовані для закоханих, збереглися цілими й неушкодженими, тоді як палаци та заводи перетворилися на руіни, про які вже ніхто й не згадуе.

Він сів на лаву, а особистий секретар Клеона II встав перед ним і акуратно збив листя точним помахом свого ціпка зі слонової кістки.

Ріос поклав ногу на ногу і запропонував секретареві сигарету. Іншу запалив сам і звернувся до нього:

– Це саме те, чого я очікував від просвітленоі і мудроі людини, якою е його імператорська величність, – що він відправить сюди таку компетентну особу, як ви. Це заспокоюе мене, адже я переймався, що тягар важливіших та нагальніших справ може відволікти від маленькоі кампаніі на Периферіі.

– Очі Імператора е всюди, – машинально відповів Бродріг. – Ми не схильні недооцінювати важливість ціеі кампаніі, але нам все одно здаеться, що ії складність дещо перебільшуеться. Немае жодних сумнівів, що іхні маленькі кораблі – це не та перешкода, заради якоі варто здійснювати такий складний маневр, як попередне оточення.

Ріос почервонів, але зберіг самовладання.

– Я не можу ризикувати життям своїх нечисленних людей і кораблями, яких немає чим замінити, заради нерозважного наступу. Оточення вчетверо зменшить мої втрати під час завершального наступу, хай яким би важким він був. Військові причини такого рішення я наважився пояснити вчора.

– Та гаразд, я не військовий. Однак ви запевняєте мене, що те, що здається неспростовним і очевидним, насправді таким не є. Ми це припускаємо. Хоча ви занадто обережні. У другому повідомленні ви попросили допомоги. А йдеться про жалюгідного й маленького ворога, варварів, з якими у вас ще не було жодної сутички. За таких обставин бажання мати більше сил могло би свідчити про вашу неспроможність чи навіть щось гірше, якби ваша попередня кар’єра не довела, що у вас достатньо сміливості та винахідливості.

– Дякую, – зимно відповів генерал, – але хотів би нагадати вам, що існує різниця між сміливістю та нерозважністю. Ризикувати варто тоді, коли ви знаєте свого ворога і можете хоча б приблизно прорахувати усі ризики; але йти проти ворога, який вам взагалі невідомий, – це необачно. Ви могли б так само роздумувати, чому одна й та сама людина вдень благополучно долає смугу перешкод, а вночі наштовхується на меблі у власній кімнаті.

Бродріг відмахнувся від його слів, витончено ворухнувши пальцями.

– Це звучить драматично, але непереконливо. Ви особисто були у цьому варварському світі. До того ж у вас є цей полонений – торгівець, з яким ви панькаєтеся. Отже, ви не рухаєтеся навпомацки.

– Справді? Я прошу вас не забувати про те, що світ, який ізольовано розвивався протягом двох століть, неможливо за місяць вивчити настільки, щоб спланувати проти нього продуманий наступ. Я – солдат, а не широкоплечий кіногерой з ямкою на підборідді, які бувають лише у тривимірних фільмах. А один в’язень, який є членом незрозумілої економічної групи і не має близьких контактів із ворожим світом, не здатен познайомити мене з усіма таємницями стратегії противника.

– Ви допитали його?

– Так.

– І?

– Це було корисно, але не дуже важливо. Його крихітний корабель теж не варто брати до уваги. Він продає маленькі іграшки – дотепні, та й годі. Найрозумніші з них я хочу надіслати Імператорові як цікавинки. Звичайно, у кораблі та його механізмах е багато незрозумілого, але ж я не технік.

– Та ж у вас е техніки, – зауважив Бродріг.

– Я знаю, – згодився генерал із неприхованим сарказмом у голосі, – але вони надто дурні, щоб на цьому розумітися. Я вже відправив за розумними людьми, які зможуть збагнути, як працюють оті дивні ядерні електричні ланцюги, що їх містить захоплений корабель. Жодної відповіді я не отримав.

– Таких людей не надто багато, генерале. Але, без сумніву, у ваших просторих провінціях має бути бодай одна людина, яка знається на атомних технологіях.

– Якби був хоч один такий фахівець, я вже відправив би його полагодити пошкоджені двигуни, що вийшли з ладу на двох кораблях у моему маленькому флоті. Два кораблі з мого мізерного десятка не можуть брати участь у серйозній битві через те, що ім бракуе енергії. П’ята частина моіх сил приречена гнити, зміцнюючи позиції в тилу.

Секретар роздратовано зарухав пальцями.

– Та ваше становище не унікальне, генерале. В Імператора схожі проблеми.

Генерал жбурнув свою розмоклу і не запалену сигарету, натомість запалив іншу, і знизав плечима.

– Ну, першокласні техніки не потрібні мені негайно. Хіба що я міг довідатися більше від свого полоненого, якби працював мій психічний зонд.

Секретар здивовано підвів брови.

– У вас е зонд?

– Є, хоча й старий. Він схибив, коли був мені потрібен. Я увімкнув його, коли полонений спав, і не отримав жодного результату. Це для зонда виявилося занадто складно. Я випробовував його на своїх людях, він працював як слід, та ніхто з моїх техніків не може пояснити, чому він не діє на полоненого. Дуцем Барр, який е теоретиком, хоча й не розуміється на техніці, каже, що психічна структура полоненого може не реагувати на зонд, оскільки він із дитинства перебував під впливом чужорідного середовища та нервових стимулів. А втім, не знаю. Проте, можливо, від зонда ще буде якась користь. Тому я його зберігаю.

Бродріг зіперся на свій ціпок.

– Я поцікавлюся, чи е у столиці вільний фахівець цього профілю. До речі, а що це за чоловік, якого ви згадали, цей сивеннець? Чи не забагато у вас ворогів, яким ви симпатизуете?

– Він знае ворога. І я тримаю його заради консультацій та допомоги, яку він може надати в майбутньому.

– Але ж він сивеннець і син бунтівника-вигнанця.

– Він старий і немічний, а його родину тримають як заручників.

– Зрозуміло. Але я вважаю, що мені слід самому поговорити з цим торгівцем.

– Звичайно.

– Сам на сам, – додав секретар, роблячи недвозначний натяк.

– Звичайно, – люб’язно відповів Ріос. – Як вірний підданий Імператора, я визнаю його особистого представника своїм начальником. Однак через те, що полонений перебувае на нашій постійній базі, вам доведеться залишити передову у цікавий момент.

– Справді? В якому сенсі цікавий?

– У тому, що сьогодні кільце оточення може замкнутися. Цікавий, бо протягом тижня Двадцятий Прикордонний Флот просуваеться вперед до серцевини опору.

Ріос посміхнувся і пішов.

Бродріга це трохи зачепило.

7. Підкуп

Сержант Морі Лак був ідеальним військовим. Він був родом з однієі з величезних сільськогосподарських планет Плеяд, де тільки армійське життя могло розірвати зв’язок із землею і марною та важкою працею. Сержант був типовим представником свого середовища. Позбавлений уяви настільки, що безстрашно дивився в очі небезпеці, він водночас був достатньо сильним та кмітливим, щоб успішно цю небезпеку здолати. Він миттево виконував накази, суворо керував своіми підлеглими і незмінно обожнював свого генерала.

До того ж він був життерадісною людиною. Якщо і вбивав когось, виконуючи своі обов’язки без жодного вагання, то робив це, не відчуваючи жодноі неприязні.

Те, що сержант Лак натиснув кнопку сигналу на дверях перед тим, як увійти, свідчило про тактовність, хоча він мав абсолютне право заходити без попередження.

Двое чоловіків підвели голови від своеі вечері, а один потягнувся, щоб вимкнути тріскучий голос, що жваво деренчав із розбитого кишенькового приймача.

– Ще книжки? – спитав Латан Деверс.

Сержант простягнув щільно скручену в циліндр плівку і почухав потилицю.

– Це належить інженеру Орру, але вам доведеться повернути іі назад. Він хоче відправити іі своім малим, ну, щось наче сувенір.

Дуцем Барр зацікавлено покрутив циліндрик у руках.

– А де інженер іі дістав? У нього ж немае передавача?

Сержант рішуче похитав головою. Він вказав на роздовбаний передавач, що стояв біля ліжка.

– Є лише цей. Той хлопець, Орр, дістав книжку в одному з пронумерованих світів, які ми захопили. Вони тримали ії в окремій великій будівлі, і йому довелося вбити кількох тубільців, що намагалися йому завадити.

Він зміряв плівку оцінювальним поглядом.

– Це буде хороший сувенір для дітлахів.

На хвильку замовк, а потім обережно сказав:

– До речі, е важливі новини. Це лише чутки, однак вони надто гарні, щоб іх приховувати. Генерал знову це зробив.

І він поважно кивнув.

– Що? – спитав Деверс. – Що він зробив?

– Завершив оточення, ось що, – сержант усміхнувся з батьківською гордістю. – Ну хіба він не молодчинка? Майстерно він це утнув, еге ж? Один із тих хлопців, які люблять нахвалятися, каже, що все відбулося так хвацько і завиграшки, ніби тобі музика якихось сфер.

– Зараз починається великий наступ? – м’яко поцікавився Барр.

– Сподіваюся, – енергійно відповів сержант. – Тепер, коли моя рука знову зрослася, я хочу повернутися на свій корабель. Я вже стомився сидіти на цьому шпігаті[7 - Шпігат – отвір у палубі або фальшборті судна для видалення води, що потрапила на судно під час опадів або заливання хвилями.].

– І я теж, – зненацька сердито пробурмотів Деверс. Нервуючи, він трохи прикусив нижню губу.

Сержант із сумнівом глянув на нього і сказав:

– Я краще піду. Капітан зараз робить обхід, то я краще вшиюся, поки він мене тут не застав.

Він спинився біля дверей.

– До речі, сер, – звернувся він до торгівця з несподіваною сором’язливістю, – я розмовляв із дружиною. Вона каже, що той маленький заморозник, який ви мені дали, щоб ій надіслати, чудово працює. Дружина на нього не витрачається і тримає місячний запас іжі. Я вам вельми вдячний.

– Все гаразд, облиште.

Усміхнений сержант нечутно зачинив за собою великі двері.

Дуцем Барр підвівся зі стільця.

– Ну що ж, він непогано віддячив нам за заморозник. Погляньмо на цю нову книжку. Ой, бракує обкладинки.

Він розмотав плівку десь на ярд і підніс до світла. А потім пробурмотів:

– Та щоб мене через шпігат провели, як каже наш сержант. Це ж «Сад знань», Деверсе.

– Он як? – без ентузіазму відгукнувся торгівець. – Сідайте, Барре. Від цієї старовинної літератури я не маю жодної користі. Ви чули, що сказав сержант?

– Так, чув. І що з того?

– Почнеться наступ. А ми сидимо тут!

– А де б ви хотіли сидіти?

– Ви ж розумієте, про що я. Від цього очікування жодної користі.

– Справді? – Барр обережно видаляв стару плівку з передавача і встановлював нову. – Минулого місяця ви чимало мені розповідали про історію Фундації. Здається, її лідери за часів минулих криз майже нічого не робили, лише сиділи й чекали.

– Ет, Барре, але ж вони знали, куди прямують.

– Та невже? Я гадаю, вони запевняли про це вже тоді, коли все завершувалося. Хоча, можливо, щось і робили. Але немає жодних доказів, що події не розвивалися б так само або й краще, якби вони не знали, куди прямують. Серйозні економічні та соціологічні процеси не можуть спрямовуватися окремими людьми.

Деверс усміхнувся.

– Але ж і нема підстав вважати, що могло бути гірше. Це зайві суперечки. – Його погляд став задумливим. – От якби я його пристрелив…

– Кого, Ріоса?

– Так.

Барр зітхнув. Його очі наповнилися тривогою від згадок про давне минуле.

– Вбивство – не порятунок, Деверсе. Якось я вдався до нього у нападі гніву, коли мені було двадцять, але це нічого не вирішило. Я усунув із Сивенни негідника, але не імперське ярмо; а саме воно, а не негідник, мало значення.

– Але ж Ріос – не лише негідник, доку. Йдеться про кляту армію, що без нього занепаде. Усі без нього безпорадні, як немовлята. Оцей сержант ледь не плаче від захвату щоразу, коли про нього згадує.

– Ну то й що. Є інші армії та інші лідери. Ви маєте мислити глибше. Тут, наприклад, е цей Бродріг – він має можливість впливати на Імператора. Він міг би вимагати надіслати не одну сотню кораблів, а от Ріос мусить воювати десятьма. Я знаю про його репутацію.

– Он як? І що ж то за один? – розчарування в очах торгівця миттево змінилося зацікавленням.

– Вам потрібна коротка характеристика? Це безрідний шахрай, що постійними лестощами догоджае примхам Імператора. Його ненавидить аристократія, хоча сама скидаеться більше на паразитів, тому що він не може ані претендувати на благородне походження, ані залишатися непомітним. Він е радником Імператора з усіх питань і його знаряддям у найгірших справах. Він підступний, але змушений бути лояльним. В усій Імперіі нема нікого, хто був би підлішим і безсоромнішим у своіх забаганках за нього. Кажуть, що немае іншого способу здобути прихильність Імператора, окрім як з допомогою Бродріга, а його прихильність можна здобути лише завдяки підлим учинкам.

– Ого! – Деверс задумливо смикнув свою охайно підстрижену борідку. – Отже, він – підстаркуватий хлопчик на побігеньках, якого Імператор послав сюди стежити за Ріосом. Знаете, а в мене виникла одна ідея.

– То кажіть.

– А що, як цей Бродріг зненавидить нашого молодого армійського кумира?

– Можливо, він уже його ненавидить. Він ніколи не симпатизував іншим.

– Припустимо, ця ненависть стане ще більшою. Імператор може дізнатися про це, і в Ріоса виникнуть проблеми.

– Еге ж, цілком ймовірно. Але як ви пропонуете цього домогтися?

– Не знаю. Мабуть, його можна підкупити?

Патрицій тихо розсміявся.

– Можна, але не так, як ви підкупили сержанта – не портативним заморозником. І навіть якщо ви зацікавите його, то нічого не досягнете. Мабуть, немае нікого, кого так легко підкупити, але йому бракуе навіть тіеі елементарноі чесності, що е в порядного корупціонера. Бродріга не вдовольнить жодна сума. Тому поміркуйте про щось інше.

Деверс швидко та занепокоєно почав погойдувати ногою.

– Це перший натяк, хоча…

Він замовк; знову заблимав сигнал на дверях і на порозі з’явився сержант. Він мав схвильований вигляд, а його широке обличчя було червоним та похмурим.

– Сер, – почав він, намагаючись говорити з повагою, – я дуже вдячний вам за заморозник і ви завжди лагідно розмовляли зі мною, хоча я лише син фермера, а ви великі лорди.

Плеядський акцент сержанта став настільки відчутним, що було важко зрозуміти його мову; від хвилювання показалася його селянська натура, що досі крилася за солдатським вишколом, який так довго й болісно виховували.

Барр м’яко запитав:

– Що сталося, сержанте?

– Лорд Бродріг прийде, щоб побачити вас. Завтра! Я знаю про це, бо капітан сказав мені, щоб моі люди завтра підготували до огляду свою форму… для нього. Я подумав, що можу попередити вас.

Барр відповів:

– Дякую, сержанте, ми це цінуемо. Але все гаразд, добродію, непотрібно так…

Проте вираз на обличчі сержанта Лака безпомильно зраджував переляк. Він шпарко зашепотів:

– Ви не чули, що про нього кажуть люди. Він продав свою душу космічному дияволу. Ні, не смійтеся. Про нього розповідають найжахливіші історіі. Подейкують, що в нього е люди з бластерами, які всюди за ним ходять. Якщо йому захочеться розважитися, він наказує ім пристрелити кого завгодно. Вони це виконують – і він радіе. Кажуть, його боіться навіть сам Імператор, і це Бродріг змушуе його збільшувати податки і не дозволяе вислуховувати скарги інших.

І він ненавидить генерала, ось що ще кажуть. Запевняють, що він вбив би його через те, що той великий та мудрий. Але це йому не під силу, і наш генерал знає, що лорд Бродріг пасе перед ним задніх.

Сержант закліпав очима, потім ніяково усміхнувся, засоромившися свого поруху, і позадкував до дверей, де рвучко кивнув:

– Не забувайте про моі слова. Будьте насторожі.

І вибіг за двері.

А Деверс підвів голову. Його погляд став крижаним.

– Це входить у наші плани, правда, доку?

– Це залежить від Бродріга, – сухо відповів Барр, – чи не так?

Але Деверс вже його не слухав.

Він серйозно замислився.

Лорд Бродріг нахилив голову, заходячи до тісноі каюти торгового корабля, і його два озброені охоронці швидко зайшли за ним, тримаючи напоготові зброю та кидаючи професійні люті позирки найманих горлорізів.

У цю мить особистий секретар мало нагадував пропащу душу. Може, він і продав душу космічному дияволові, однак в очі не впадала жодна видима ознака одержимості. Він скоріше нагадував вітерець, що прилетів з імператорського двору, щоб пожвавити похмуру потворність військовоі бази.

Суворі бганки його блискучого й бездоганного вбрання надавали лордові ілюзорноі висоти зросту, з якоі його холодні та бездушні очі дивилися на довгий ніс торгівця.

Перламутрові рюші на його зап’ястках глухо зашурхотіли, коли він поставив на землю свій ціпок зі слонової кістки і грацiйно зіперся на нього.

– Ні, – сказав він, – ви залишаетеся тут. Забудьте про свої іграшки. Вони мене не цікавлять.

Він посунув стілець, ретельно витер з нього пилюку блискучою тканиною, що була прикріплена до верхівки його білого ціпка, і сів.

Деверс глянув на інший стілець, але Бродріг ліниво вимовив:

– Ви стоятимете у присутності пера Імперії.

І посміхнувся.

Деверс знизав плечима.

– Якщо вас не цікавлять моі товари, то навіщо я вам?

Особистий секретар зверхньо чекав, і Деверс повільно додав:

– Сер.

– Для конфіденційноі розмови, – відповів секретар. – Чи ви думаете, що я подолав відстань у двісті парсеків для того, аби глянути на ваші брязкальця? Я хотів побачити вас. – Він витягнув маленьку рожеву таблетку зі скриньки з гравіюванням і вишукано поклав іі до рота, а потім повільно і з насолодою почав розсмоктувати.

– Наприклад, – сказав він, – мене цікавить, хто ви такий? Ви справді громадянин варварського світу, через який завирувало усе це військове божевілля?

Деверс похмуро кивнув.

– І вас дійсно захопили в полон після початку цієі сварки, яку він називае війною? Я маю на увазі нашого молодого генерала.

Деверс знову кивнув.

– Он як! Дуже добре, мій важливий чужинцю. Я бачу, ваше мовлення перебуває на найнижчому рівні. Я полегшу вам завдання. Здається, наш генерал веде напрочуд безглузду війну, витрачаючи силу енергії, і все заради того, щоб перемогти забуту Богом планету, що розташована казна-де, і заради якої людина, здатна логічно мислити, пошкодувала би навіть раз вистрілити з бластера. Але наш генерал аж ніяк не безголовий. Навпаки, я вважаю його надзвичайно розумним. Ви стежите за моїми думками?

– Я не дуже вас розумію, сер.

Секретар глянув на свої нігті і сказав:

– Тоді слухайте далі. Генерал не марнував би своїх людей та кораблі лише заради подвигу. Я знаю, що він говорить про славу та честь Імперії, але те, що він вдає із себе одного з недолугих старих напівбогів Героїчної доби, виглядає непереконливо. Тут криється щось більше, ніж жага слави, а ще він занадто про вас турбується. Якби ви були моїм полоненим і розповіли мені так само мало корисного, як нашому генералу, я б розрізав вам живіт і задушив вашими ж кишками.

Деверс залишався байдужим. Він повільно поглянув спочатку на одного з охоронців секретаря, потім на іншого. Вони були напоготові.

Секретар посміхнувся.

– Ну що ж, кажіть щось, мовчазний дияволе. Як запевнив генерал, на вас навіть психічний зонд не подіяв, про що не варто було повідомляти. Бо тепер я переконаний, що наша молода військова зірка бреше. – Здавалося, він був у доброму гуморі.

– Мій чесний торгівцю, – сказав секретар, – я маю власний психічний зонд, який має вас задовольнити. Ви бачите це…

Між великим та вказівним пальцями він недбало тримав рожево-жовті прямокутники зі складним дизайном, які ні з чим не можна було сплутати.

Деверс все зрозумів.

– Це схоже на гроші, – сказав він.

– Так, гроші, найкращі в усій Імперії, бо забезпечуються моїми власними маетками, які більші за імператорські. Сто тисяч кредитів. Всі тут! Між двома пальцями! Ваші!

– За що, сер? Я хороший торгівець, але знаю, що торгівля – справа взаємовигідна.

– За що? За правду! Чого хоче генерал? Навіщо він затіяв цю війну?

Латан Деверс зітхнув і задумливо погладив свою борідку.

– Чого він хоче? – Його очі стежили за руками секретаря, який перераховував гроші, банкноту за банкнотою. – Якщо коротко, то Імперію.

– Гм. Як банально! Зрештою, все завжди зводиться до цього. Але як? Що це за шлях, який так відверто і принадно веде від краю Галактики на вершину Імперії?

– У Фундації, – із прикрістю сказав Деверс, – е свої таємниці. У них е книги, старі книги, настільки старі, що мову, якою вони написані, розуміе лише жменька людей нагорі. Але ці таємниці оповиті ритуалами та релігією, і ніхто не може іх використовувати. Я намагався, і от я тут, а там на мене чекае смертний вирок.

– Розумію. А що це за старі таємниці? Ну ж бо, за сто тисяч я заслуговую на найдокладнішу розповідь.

– Трансмутація елементів, – коротко відповів Деверс.

Очі секретаря примружилися, і його погляд став менш відчуженим.

– Мене запевняли, що за законами ядерноі фізики трансмутацію неможливо здійснити на практиці.

– Так, якщо використовувати ядерні сили. Але ці стародавні вчені були розумаками. Є потужніші та істотніші джерела енергії, ніж ядерна. Якби Фундація користувалася цими джерелами так, як я пропонував…

Деверс відчув, як у животі залоскотало. Наживка вже вабить до себе, і риба обнюхує її.

Раптом секретар сказав:

– Продовжуйте. Я впевнений, що генерал усе це знає. Але що він збирається робити, коли завершить увесь цей фарс?

Деверс абсолютно спокійно говорив далі:

– Завдяки трансмутації він контролюватиме усю економіку вашої Імперії. Запаси мінералів не будуть варті й ламаного шеляга, якщо можна буде отримувати вольфрам з алюмінію та іридій із заліза. Уся система виробництва, в основі якої лежить дефіцит одних елементів і надлишок інших, повністю зруйнується. В Імперії настане найбільший безлад за всю її історію, і лише Ріос зможе його стримати. Тоді постане питання про цю нову енергію, про яку я говорив. Використовуючи її, Ріос вже не матиме релігійної побожності перед Імперією.

Зараз немає нічого, що могло б його стримати. Він вже дихає Фундації в потилицю, і щойно її здолає, за два роки стане Імператором.

– Отже, – безтурботно розсміявся Бродріг, – кажете, іридій із заліза? Ну що ж, розповім вам державну таємницю. Ви знаєте, що Фундація вже вийшла на зв’язок із генералом?

Деверс напружився.

– Ви ніби здивовані. Чому б і ні? Це виглядає цілком логічним. Вони запропонували йому сто тон іридію на рік в обмін на мир. Сто тон заліза, яке вони перетворили на іридій усупереч своїм релігійним догмам, щоб зберегти власні шиї. Цілком справедливо, але не дивно, що наш непохитний та непідкупний генерал відмовився, адже він може отримати і іридій, і Імперію. А бідолашний Клеон називав його єдиним чесним генералом. Мій бороданю, ви заробили свої гроші.

Він жбурнув банкноти, і Деверс метнувся їх збирати.

Лорд Бродріг зупинився біля дверей і озирнувся.

– Дещо хочу вам нагадати, торгівцю. Моі озброені друзі не мають ані вух, ані язиків, ані освіти з інтелектом. Вони не можуть чути, говорити, писати, і їх навіть немае сенсу обстежувати психічним зондом. Але вони дуже добре розуміються на стратах. Я купив вас за сто тисяч кредитів, добродію. Сподіваюся, ви того варті. Якщо часом забудете про те, що вас купили і …спробуете передати нашу розмову Ріосу, …вас стратять. Але стратять так, як я захочу.

І це тендітне обличчя раптом стало неймовірно жорстоким, через що облудна посмішка нагадувала кривавий вищир. На якусь мить Деверс побачив, що з очей його покупця визирае той самий космічний диявол, якому він запродав свою душу.

Він мовчки пішов до камери, а за ним ішли «друзі» Бродріга з бластерами напоготові.

На запитання Дуцема Барра він із вдумливим задоволенням відповів:

– Ні, і це найдивніше. Це він мене підкупив.

Два місяці виснажливоі війни не минули для Бела Ріоса даремно. Він став деспотичним та роздратованим.

Це роздратування він вихлюпував на сержанта Лака, який його обожнював.

– Почекайте за дверима, солдате, і відведіть цих людей до камери, коли я завершу. Поки не покличу, хай ніхто не входить. Втямили? Взагалі ніхто.

Сержант сухо віддав честь і вийшов з кімнати, а Ріос щось з огидою пробурмотів, глянувши на стос паперів, що потребували його уваги, потім згріб іх у верхню шухляду столу і зачинив іі.

– Сідайте, – кинув він двом, які на нього чекали. – У мене не так багато часу. Правду кажучи, я взагалі не мав тут бути, але мені потрібно з вами поговорити.

Він поглянув на Дуцема Барра, який зосереджено пестив своїми довгими пальцями кришталевий куб із зображенням суворого обличчя його імператорськоі величності Клеона II.

– По-перше, патрицію, – сказав генерал, – ваш Селдон програє. Слід визнати, що він добре бореться, бо ці люди з Фундації накидаються роем, мов оскаженілі бджоли, і б’ються, мов навіжені. Кожну планету завзято захищають, а щойно ми іі візьмемо, вони повстають, через що втримати іі під контролем стае так само важко, як і завоювати. Але ми захоплюемо іх і утримуемо планету. Ваш Селдон програе.

– Але він іще не програв, – ввічливо пробурмотів патрицій.

– У самій Фундації не мають стільки оптимізму. Вони пропонують мені мільйони, щоб я не влаштовував іхньому Селдонові фінальне випробування.

– Так, про це вже ходять чутки.

– Ага, чутки мене випереджають? І останню вже теж хтось розбовкав?

– Що ви маете на увазі?

– Та ж те, що оцей лорд Бродріг, улюбленець Імператора, тепер за власним бажанням став другим за старшинством командувачем.

Деверс вперше заговорив:

– За власним бажанням, начальнику? Це ж як? Невже ви почали подобатися цьому типові? – Він усміхнувся.

Ріос спокійно відповів:

– Навряд. Просто він купив цю посаду за ту ціну, яку я вважаю справедливою та адекватною.

Конец ознакомительного фрагмента.

notes

Примітки

1

Імовірно, автор проводить паралелі з Джоном П’юріфоем (1907?1955) – американським дипломатом, що був послом у Греції, Гватемалі та Таіланді у першій половині 1950-х років. Під час роботи у Греції та Гватемалі досяг успіхів у боротьбі з впливом комуністів (в останній країні допоміг здійснити державний заколот). (Тут і далі прим. пер., якщо не зазначено інше.)

2

Усі цитати з «Галактичної енциклопедії» взяті з дозволу видавців з ii 116-го видання, опублікованого 1020 р. е.ф. видавництвом «Encyclopedia Galactica Publishing Co» (Термінус) з дозволу видавців. (Прим. авт.)

3

Тут автор проводить паралель з доктриною «явного призначення» (Manifest Destiny), що виправдовувала американську експансію XIX ст.

4

Імперський мир (лат.). Тут автор проводить аналогію з Pax Romana («римським миром») – мирним періодом в історіі Римськоі імперіі, що зазвичай датуеться 29 р. до н. е. – 180 р. н. е.

5

«Мертва рука» – негативний або небажаний безперервний вплив якогось чинника.

6

Образа величності (lese majeste) – злочин, що означае нешанобливі висловлювання про монарха або його певні дії.

7

Шпігат – отвір у палубі або фальшборті судна для видалення води, що потрапила на судно під час опадів або заливання хвилями.

Купить: https://tellnovel.com/ru/az-mov_ayzek/fundac-ya-ta-mper-ya

Текст предоставлен ООО «ИТ»
Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию: Купить